quatro es de Gerónimo de
Vides quien se hallare
Cuevas

de Sermo es Geni Jum
par determinar

CATONIS

DISTICHA MORALIA CVM SCHOLIJS Des. Erasmi Rot.

aut. joris damnati [illegible] del Bedel

Reliqua quæ in hoc opusculo habentur, sequens pagella indicabit.

HISPALI.

Apud Alonsum Escriuanum.

Ano. 1576.

Quæ in hoc opere continentur.

Vitæ sanctorum ex Breuiario romano desumptæ ad puerorum eruditionem.

DES. ERASMVS ROTERODAMVS

M. Ioanni Neuio Hondischotano, Lilianorum apud inclytum Louanium Gymnasiarchæ. S. D.

DISTICHA moralia vulgò Catonis inscripta titulo, Neui Theologorum decus, primum diligenter à mendis repurgauimus, collata Planudis interpretatione: tametsi Græculus ille Romani carminis sententiam sæpenumerò non assequitur. Addidimus & scholia, perbreuia quidem illa, sed aliquanto cõmodiora, ni fallor, ijs cõmentarijs, quibus duo quidam opusculũ hoc contaminauerant: quorũ alter insulsißimè rhetoricatur, homo ipsa infantior infantia: alter ineptißimè philosophatur. Porrò cuius autoris sit hoc opus, & vtrũ vnius, an pluriũ, non admodũ referre puto. Catonis ob id tantũ arbitror dici, quòd sententias habeat Catone dignas. Adiecimus his Mimos Publianos falsò inscriptos Senecæ prouerbia: atq; his quoq; castigatis (offendimus enim deprauatißimos) adscripsimus breuißima scholia, reiectis ijs, quæ perperã erant admista ex aliorũ libris, tum appositis aliquot ex Auli Gellij Noctibus, & Senecæ cõtrouersijs. Sed interim clamabit vitiligator ali

quis. Hui Theologum in tam friuolis versari nugis? Primum ego nihil fastidiendum duco, quantumuis humile, quod ad bonas pertineat literas, nedum hosce versus, tanta Romani sermonis mundicie, tamq; ad bonos mores conducibiles. Quanquam cur me pudeat in hoc genere pauculas horas collocare, in quo nō pauci scriptores Graeci non mediocri cum laude sunt versati? Nam extant & hodie Theognidis sententiae, Phocylidis & Pythagorae praecepta, non abs re, aurea dicta. Deniq; si mihi indecorum esse volunt, emendasse haec tam humilia & explanasse, multò foedius erit eadem & deprauata fuisse, & (quod ex ipsorum liquet cōmentarijs) ista tam puerilia non intellecta fuisse ab ijs viris, qui se nihil nescire putant. Nam Publij Mimos quis cōtemnat, quos Aul. Gellius lepidißimos, Seneca disertißimos vocat, cuiusq; sententias (vt idem testatur) non piguit summos etiam rhetores aemulari? Addidimus & septem sapientium celebria dicta, & hominis Christiani institutum, quod nos carmine dilucido magis, quam elaborato sumus interpretati, conscriptum ante à sermone Britannico à Ioāne Coleto, quo viro non alium habet, mea quidem sententia, florentißimum Anglorum imperium, vel magis piū, vel qui Christum verius sapiat. Hoc quicquid est laboris, tibi nuncupandum duximus mi Neui ornatißime, simul vt habeas, quod tuis praelegi cures alumnis, quos nulla neq; literarum, neq; morum barbarie sinis infici: simul

vt hoc

vt hoc qualecunq; monumentam non sinat nostram necessitudinem intermori. Non me clam est, quàm sit hoc plus quàm leuidensæ munusculum impar magnitudini tuæ, qui cum eruditione rara, tum moribus non minus integris quàm festiuis & ornas ornatissimum Theologorum ordinem, & illustrissimam Louaniensium scholam illustras. Verùm confidebam fore vt optimo viro libellum quantumuis pusillum ipsa cōmendaret vtilitas. Bene vale. Louanij, Anno. 1513. Cal. Augusti.

LIBELLVS ELEGANTISSIMVS, qui inscribitur Cato, de præceptis vitæ cōmunis, Eras. Roterod. castigatore, & interprete.

CVM ANIMADVERTEREM, quam plurimos homines grauitèr errare in via morum, succurrendum & consulendum eorū opinioni fore existimaui, maximè vt gloriose viuerēt, & honorē contingerēt. Nūc te fili charissime docebo, quo pacto mores animi tui cōponas. Igitur præcepta mea ita legas, vt intelligas Legere enim & non intelligere, negligere est.

Itaque Deo supplica. Parentes ama.

Prima pietas est in Deum. Proxima in parentes.

Cognatos cole.

Tertia in reliquos cognatos. Supplicamus Deo sacrificijs. Amamus parentes, dum obseruamus, & obsequimur. Colimus cognatos officijs & consuetudine vitæ.

Magistrum metue.

Olim dabatur ingenuis pueris pædagogus, quē vererentur. Hunc magistrum vocat. Et animaduerte verborum proprietatem. Deo supplicandum est. Parentes amandi. Cognati colendi. Magister metuendus, quippe seruus plerunque, iuxta veterum consuetudinem.

Datum serua.

Quod tuæ creditum est fidei, id serua veluti depositum.

Foro te para.

Id est, his artibus te exerceas, vt poßis in foro versari, hoc est, in causis agendis. Nam hic erat olim primus gradus ad honores summos. Legi in quibusdam vetustißimis codicibus (Foro pare) id est, accommoda te rebus præsentibus, quemadmodum dicimus, Vti foro. Cum hoc interpretamento consentit Græcus Planudes, neque dubium est, quin hæc sit germana lectio.

Cum bonis ambula.

Cum optimis habeto cõsuetudinem. Nam primùm talem te iudicabũt, cum qualibus conspexerint te consuetudinẽ agere: deinde de bonorum *conuictu, redderis melior.*

Ad consilium ne accesseris antequam voceris.

Ne ingeras te ipsum alienis negotijs, sed accersitus accedas.

Mundus esto.

Id est, neq; sordidus, neq; luxuriosus, sed elegãti mũditie

Saluta libenter.

Conciliat enim ea comitas & affabilitas multorum beneuolentiam, & alit partam.

Maiori cede.

Id est, noli certare cum potentioribus.

Minori parce.

Id est, noli sæuire in eòs, qui sunt inferiores, sed illis concede non nihil.

Rem tuam custodi.

Ne profundas temere facultates tuas, ne vel turpiter e-

geas, vel turpius rem pares.

Verecundiam serua.

Id est, serua te incontaminatū, ac purum ab iniqua, mentis libidinum. Castum enim verecundum dicitur. Est autem ætatis flos, his periculis obnoxius.

Diligentiam adhibe.

Reddit hunc sensum, sis attētus diligentiæ. Cura in omni re plurimum valet. Negligentia semper comitem habet infelicitatem.

Libros lege.

Nam ex his citò discitur, quod longo vitæ vsu vix assequi queas.

Quod legeris memento.

Nam quidam onerant se lectione, alia super alia ingerentes; eq; quicquam insculpunt memoriæ.

Familiam cura.

Domestica negocia tibi curanda sunt, non aliena.

Blandus esto.

Id est, comis in congressu.

Irasci ab re noli.

Ne sis morosus. Nam omnino non cōmoueri, stipitis est, potius quàm hominis.

Neminem irriseris.

Est enim argumentum arrogantis stultitiæ. Vel.

Miserum ne irriseris.

Sic enim quidam codices habent. Hoc est, Animi vitia rideri merentur: calamitas misericordiam meretur, potius

tius quàm nasum.

Mutuum dato. Cui des videto.

Est quidem aliquando danda pecunia mutuò, sed non quibuslibet, sed redditurus bona fide, sed dignis officio, denique ijs, quibus non graueris & dono dare.

Iuditio adesto.

Adsunt aduocati, & id olim erat officium præcipuum in amicos, adesse iudicijs.

Conuiuare raro.

Sæpius vocare ad conuiuium, exhaurit substantiam; sæpius ire ad conuiuium, sordidum est. At rarius vtrumq; facere humanitatis est.

Quod satis est, dormi.

Hoc est, non ad voluptatem, sed necessitatem naturæ.

Iusiurandum serua.

Non est temere iurandum: quod autem iuraris, præstandum est, nisi scelus sit, quod iuraris.

Vino te tempera.

Esto moderatus in vino, vel abstine à vino. Nam adolescenti dare vinum, est oleum igni addere.

Pugna pro patria.

Pugnandum est, non pro quauis re, sed pro defensione patriæ. Nam Carum more mercede pugnare, turpissimum est, & plus quàm gladiatorium.

Nil temere credideris.

Id est, ne facilis sis ad credenda quæuis, quæ dicuntur.

Tu te consule.

A te ipso pete consilium, qui te tuaq; optimè nosti. Aut,

Tuto consule.

Id est, caue à consilijs periculosis: tuta consilia sequere. Nam duplex est lectio.

Meretricem fuge. Literas disce.

Aetas enim prima studio literarum optimè coercetur à scortis.

Nil mentiri debes.

Turpe in puero ingenuo omne mendacium. Planudes legit, Velis, pro debes, & magis arridet.

Bonis benefacito.

Beneficia nō sunt conferēda nisi in bonos, alioqui pereunt

Maledicus ne esto.

Id est, à conuitijs tempera, neq; carpas vitam alicuius.

Existimationem retine.

Bonam famam tuere, ne perdas: perit enim facilè, at non facile sarcitur.

Aequum iudica.

Id est, nō ad lucrū, aut ad gratiā, sed ad regulā æquitatis

Parentes patientia vince.

Ferendi sunt parentes, etiam iniquiores.

Beneficij accepti memor esto.

Nā dati pulchrū est obliuisci. Accepti meminisse decet.

Ad prætorium stato.

Multa enim discuntur in agendis causis.

Consultus

Consultus esto.

Id est, calleas scientiam, & morem iuris, vt possis amicis opitulari.

Vtere virtute.

Non viribus, neque dolo.

Iracundiam tempera.

Ante monuit non esse irascendum sine causa: nunc admonet, iustam etiam iram moderandam esse.

Trocho lude. Aleas fuge.

Trochus conuenit pueris. Alea infamis erat & apud gentileis. Nunc principum Christianorum lusus est, imò quorundam etiam sacerdotum delitiæ.

Nihil ex arbitrio virium feceris.

Tyrannicum enim est, respicere quantum possis, nō quantum liceat.

Minorem te non contempseris.

Ne fastidias inferiorem te, quod est elati, non cordati.

Aliena concupiscere noli.

Esto contentus tuis.

Coniugem ama.

Vt omnium fortunarum sociam.

Liberos erudi.

Filios castiga, & institue.

Patere legem, quam ipse tuleris.

Quam conditionem præscribis alijs, eadem vtere ipse in alios.

Pauca

Pauca in conuiuio loquere.

Vt sit alijs etiam loquendi locus.

Illud stude, quod iustum est.

Quod turpe factu est, id ne affectes.

Amorem libenter ferto.

Odium omnibus modis fugiendum est. Amor amplectendus, etiam si quis parum dignus est, qui redametur, tamẽ amari te patere.

DISTICHORVM CATONIS LIBER PRIMVS.

SI Deus est animus, nobis vt carmina dicũt,
Hic tibi præcipuè sit pura mẽte colendus.

Vulgus existimabat Deum placari victimis pecudum, rebusq; corporeis. Verùm cùm Deus ipse sit animus, hoc est, mens, non corpus; & consentaneum est, simile gaudere simili; nimirum potissimum colẽdus est puritate mentis. Quin & hodie vulgus Christianorum corporeis quibusdam cæremoniis colit Deum, cùm gratissimus cultus sit animi pietas. Tales enim adoratores quærit pater, qui in spiritu adorent, cùm ipse sit spiritus. Nulla gratior pietas diuis, quàm si vitam illorum imiteris, hoc est, tolerantiam, mansuetudinem, castimoniam. At qui hæc animi sunt. Animus est Deus: fac quãtum potes à corpore te abducas. & ad illum quantum potes accedas, & gratissimum immolaris sacrificium. (Purament e) Nam vulgus lotis manibus, ac pedibus ad sacrũ accedebat. Tu mentem purga. Huius sordes Deum offendunt, qui videt ea, quæ sunt in animo, nõ in corpore. (Si Deus) Si, hic non dubitantis est, sed ratiocinantis. (Vt carmina) Nam Vergilius in sexto, Deum spiritum & mentem vocat. (Præcipuè) Vt intelligas non damnari cultum corporalem, sed hunc tamen, nempe animi, esse Deo gratissimum.

2 Plus vigila semper, nec somno deditus esto.
Nam diuturna quies vitijs alimenta ministrat.

Sensus est. Cùm vita vigilia sit iuxta Plinium, cauendum est, ne maximam vitæ partem somno perdamus, præsertim cùm è somnolentia vitia multa nascantur, & corporis, & animi.

3 Virtutem primam esse puta compescere linguam:
Proximus ille Deo, qui scit ratione tacere.

Prima, id est, summa, maximaq; virtus est moderari linguam: ne quid temerè loquaris. Deus enim, qui sapientissimus est, raro loquitur, & non nisi necessaria, cùm nihil non videat, nihil non intelligat. Itaq; proximus est Deo, qui sapienter & animi iudicio nouit tacere.

4 Sperne repugnando tibi tu contrarius esse.
Conueniet nulli, qui secum dissidet ipse.

Qui secum ipse pugnat, nec sibi constat, huic cum alijs conuenire non potest. Hoc est, qui moribus est inæqualibus, nec vllo certo vitæ instituto, is non est aptus ad aliorum consuetudinem.

5 Si vitam inspicias hominum, si deniq; mores,
Cum culpent alios, nemo sine crimine viuit.

Mortales aliorũ notant vitia, sua nemo videt, cùm nullus vitijs careat, si quis propius vitã ac mores excutiat.

6 Quæ nocitura tenes, quamuis sint chara, relinque.
Vtilitas opibus præponi tempore debet.

Aliquoties expedit in loco res charissimas abijcere, si peri-

si periculum afferant, veluti gemmas & aurum, quò vita sit in tuto: aut voluptates, quò valetudini consulamus. Non enim voluptates spectari debent, sed vtilitas.

Constans & lenis, vt res expostulat, esto. 7
Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.

Pro tẽpore licet alios atq; alios mores sumere, vt modò grauis sis, modò lenis, hoc est, placidus ac remissus, pro re, proq; loco. Vide num legendum sit leuis pro lenis, quod magis respõdet ad constãs: vt sit sensus: aliquando persistendum in sententia, aliquando mutandum cõsilium pro tempore. Porrò versus constabit, si legas.

Constans & leuis, vt res cunq; expostulat, esto.

Neq; dubitem affirmare hanc Germanam esse lectionẽ. Tametsi Planudes priorem sequitur sententiam.

Nil temere vxori de seruis crede querenti: 8
Sæpe etenim mulier, quem coniux diligit, odit.

Illud vxoribus fermè peculiare est, vt maritos instigent in seruos. Vnde monet, ne temere fidem habeant huiusmodi querelis.

Cumq; mones aliquem, nec se velit ipse, moneri, 9
Si tibi sit charus, noli desistere cœptis.

Non satis est leuitèr admonere peccantem amicum: vrgendus est, insistendum, vt vel improbitate vincas, si quid erit, quod ad famam illius, aut salutem pertineat.

Contra verbosos noli contendere verbis. 10
Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Si cum

Si cum cordatis agas, non est opus multis verbis; si cũ stulto, frustra contendis, propterea quòd stultitia verbosissima sit.

11 Diligi sic alios, vt sis tibi charus amicus.
Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur.

Sic amicis vtere, vt ipse tibi sis proximus. Sic alijs benefac, ne tibi ipsi noceas. In priore versu est venusta redditio similium, in dilige, & amicus: in secundo contariorum, bonis, & mala.

12 Rumores fuge, ne incipias nouus autor haberi.
Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse loquutum.

Nequid in vulgus sparseris, propterea quòd rumor sæpe numero in eius caput recidit, à quo profectus est. Si rumor nihil habet periculi, tamen nihil nocet siluisse: si quid habet, nocet loquutum esse.

13 Rem tibi promissam certò promittere noli.
Rara fides, ideo, quia multi multa esse loquuntur.

Noli certò promittere cuiquã, alieni promissi fiducia. Quod in te situm est, id præstare potes: alienam fidem præstare non potes. Et vulgus hominum ad pollicendum facilimum, in præstando sæpe fallit.

14 Cum te quis laudat, iudex tuus esse memento.
Plus alijs de te, quam tu tibi, credere noli.

Ne te ipsum æstimaueris aliorũ laudatione, sed tua ipsius conscientia. Te ipsum interroga, qualis sis, & si animus tibi respõderit te longe aliũ esse, quàm hic aut ille te facit, magis

magis credere debes tibi ipsi, cui notior es, quàm alijs.

Officium alterius multis narrare memento.
Atq; alijs cum tu benefeceris, ipse sileto. 15

Beneficij accepti meminisse oportet, obliuisci dati. Qui dat beneficium, eius est dissimulare se dedisse, ne cōmemorãdo videatur opprobare. Eius, qui accepit, est passim prædicare, ne videatur ingratus, & immemor.

Multorum cum facta senex & dicta recenses. 16
Fac tibi succurrant, iuuenis quæ feceris ipse.

Senes qui multa viderunt, & audierunt, multorum dicta factaq; solent referre. Sed curandum est, vt ita nos geramus in iuuentute, vt in senectute sucurrat nobis, nō solum, quod alij rectè dixerint aut fecerint, verùm etiam quod nos ipsi.

Ne cures, si quis tacito sermone loquatur: 17
Conscius ipse sibi de se putat omnia dici.

Cum videris quosdam inter se secretò colloqui, ne statim suspiceris eos malè de te loqui. Nam id signum est hominis malè sibi conscij.

Cum fueris felix, quæ sunt aduersa caueto: 18
Non eodem cursu respondent vltima primis.

In rebus secundis, ne quid accidat aduersi, cauẽdum est. Solet enim fortuna sæpius verti in diuersum, & lætis initijs addere tristem exitum. Ergo cùm res secundæ sunt maximè, tum maximè meditandum est, quo pacto aduersam fortunam feras: ne si inexpectata venerit, &

improuisum te oppresserit calamitas, succumbas.

19 Cum dubia & fragilis sit nobis vita tributa,
In morte alterius spem tu tibi ponere noli.

Legendum est hoc hæredipetis, & qui testamentis inhiant. Fit enim sæpenumero, vt qui mortem alterius expectat, prior ipse moriatur, etiam, si iunior, aut robustior fuerit. Nam ipsa hominis vita fragilis, & incerta res est, & quouis casu abrumpitur.

20 Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipito placide, plene & laudare memento.

Munera sunt æstimanda non suo pretio, sed animo donantis. Ita legimus summos principes aquam manu cauа haustam, & malum oblatū summa cum alacritate, perinde vt maximum munus, accepisse. (Accipito placide) alacri vultu, vt ostendas tibi gratum esse, (& plene) id est, non maligne, sed candide, vt præ te feras; pro exiguo munere te multum debere.

21 Infantem nudum cum te natura crearit,
Paupertatis onus patienter ferre memento.

Cum natura nudos produxerit, satis intelligere possumus diuitias alienas esse, neq; secundū hominis naturam. Si membrum perdis, est fortasse quod doleas, aliquid tui decessit. Sin opes auferuntur, aut nō contingunt, noli valde cruciari. Siquidem in his, quæ verè sunt hominis, nihilo plus habent reges, quàm tu pauper. Vis scire quid verè tuum

re tuum sit? cogita quid habueris, cùm nascereris.

Ne timeas illam, quæ vitæ est vltima finis:
Qui mortem metuit, quod viuit, perdit id ipsum. 22

Qui mortem timet, non solùm non effugit mortem, sed insuper hoc ipsum vitæ quod datur, perdit. Nam anxiè viuere, non est viuere.

Si tibi pro meritis nemo respondet amicus, 23
Incusare Deum noli, sed te ipse coerce.

Nihil est acerbius, quàm amicus ingratus. Quod tamen si acciderit, non est imputãdum Deo, tanquam illius acciderit culpa. Quin potius te ipsum coerce, ne denuo bẽfacias ingratis. Quidam enim, si benefacientibus fortunã non respondeat, superos incusant, dicentes eos non habere rationem rectè factorum, quum eius acciderit culpa, qui sine delectu contulit beneficium.

Ne tibi quid desit, quæsitis vtere parce. 24
Vtq; quod est, serues, semper tibi deesse putato.

Vtere parce, id est, modicè, non profusè (quæsitis) id est, partis. Et vt serues, quod habes, semper imaginare tibi deesse, vt semper aliquid addas. Sera autem (vt inquit Hesiodus) in fundo parsimonia est.

Quod præstare potes, ne bis promiseris vlli. 25
Ne sis ventosus, dum vis vrbanus haberi.

Quod non possis efficere, ne semel quidem est promittendum, ne temerè facias. Porrò quod præstare possis id iterũ atq; iterũ promittere iactãtiæ est, nõ humanitatis.

Molesta est verbosa promißio, molestior exprobatio.

26 Qui simulat verbis, nec corde est fidus amicus:
Tu quoque fac simile: sic ars deluditur arte.

Erga eũ qui fuco vtitur, tu itẽ contra vtere fuco: & iuxta prouerbiũ, Creti{z}a cõtra Cretensem. Satius est nõ nunquã retinere simulatũ amicũ, quàm reddere apertum inimicum. Id enim fiet, si ostenderis te sentire fucum.

27 Noli homines blandos nimium sermone probare.
Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

Semper suspecta sit tibi blandiloquentia. Nec æstimes homines ex bonis dictis, sed ex benefactis. Insidiatur tibi, quisquis admodum blandus est. Memento sic capi & illici aues, videlicet imitatione vocis. Et assentatione maxima pars hominum capitur, dum adulator sese ad omnes affectus attemperat.

28 Si tibi sint nati, nec opes, tunc artibus illos
Instrue, quò possint inopem defendere vitam.

Artem, vt habet prouerbium: non solum quæuis terra, sed quæuis etiam alit fortuna. Vnde certißimum viaticum est ars, quæ, quocunq; terrarum venias, defendit ab egestate. At nunc vulgus liberos suos diuitum aut principum ministerijs dedicat, vbi duo simul maxima discãt mala, luxum & ocium. Porrò quod hic præcipit pauperibus esse faciendum, id ego suaserim diuitibus quoq;, vt liberos suos iubeãt artem aliquam discere, vnde geminum

cõmodum

cōmodum consequantur. Primum, prima illa ætas artificio occupata, longè paucioribus inficietur vitijs. Deinde si fortuna abstulerit opes, nō erit, cur vel mendicent, vel ad sordidas aut fœdas artes adigantur, puta turpe ministerium, aut militiam.

Quod vile est, charum: quod charum est, vile putato: 29
Sic tibi nec parcus, nec auarus habeberis vlli.

Quod vulgus magnifacit, tu contemne. Quod vulgus negligit, tu magnifacito. Ita fiet, vt nec tibi sis parcus. Audebis enim vti, quæ non magnifacis. Neq; cuiquam videaris auarus, quum non expectes auidè, neq; seruabis attentè, quæ cupiunt illi. Vulgus plurimi facit diuitias, minimi facit probitatem, & eruditionem. Tu inuerte æstimationem. Res autem cuiq; tales sunt, qualis est de his opinio. Vulgus lautam rem putat pauonem aut rhombum: tu contra vilem rem putato: & puta rem esse lautissimam, ouum gallinæ recens, lactucam, pullum gallinaceum. Ita nec tibi videberis sordidus, quum habeas lauta tuo iudicio: nec aliorum expectes lautitias, quæ tibi viles sunt.

Quæ culpare soles, ea tu ne feceris ipse. 30
Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Turpe est cōmittere te, quod doces alios non esse cōmittendum, vita turpis abrogat autoritatem docenti.

Quod iustum est petito, vel, quod videatur honestū. 31

Nam stultum est petere, quod posit iure negari.

Quod inhonestum est, à nemine petendum est. Nullus enim debet cuiquam in re turpi morem gerere. Aut sic, Quod iniustum est, id est, quod non debetur, iure negari potest. Ergo non à quouis petas, sed ab eo cuius officium est præstare, quod petis: neq; quiduis, sed quod cum honestate coniunctum est. Nam id petitur aliquando & ab his qui non debent.

32 Ignotum tibi nolito præponere notis.
Cognita iudicio constant, incognita casu.

Ne facilè cõmutes nota cum ignotis, puta amicum, vel rem vel vitæ genus. Notis enim cõmodius vteris, de quibus iudicare potes. Quæ si bona sunt, rectius vteris: sin mala facilius tolerabis. Quandoquidẽ iuxta Plautũ. Nota mala, mala nõ sunt: ignota verò cuiusmodi futura sint, incertum est. Fit autem sæpenumerò, vt, quæ in expetendo putaris prima, in experiundo repudies.

33 Cum dubia incertis versetur vita periclis,
Pro lucro tibi pone diem quicunq; laboras.

Planudes Græcus legit in certis, vt sint duæ dictiones. Cùm igitur vita per se incerta, versetur in periculis incertis, vnũquemq; vitæ diem in lucro deputa: vnusquisq; enim dies poterat esse vltimus, & incertum erat, an tibi contigeret. Ergo in tot vitæ periculis, quicunque dies non eripitur, is in lucro est deputandus. (Quicunq; laboras)

ras) id est, quicunq; solicitus es, & angeris huius vitæ malis. Tametsi, vt dixi, non ignoro Planudem secus exposuisse. Sed nō est sententia illum per omnia sequi. Nam mihi magis probatur, vt legamus incertis, vnica dictione, ad hunc modum. (Cùm vita dubia versetur) id est, iactetur (incertis periclis) id est, casibus. Nam *pericula hoc minus à nobis vitari possunt, quòd incerta sunt. Vitasti naufragium, non vitasti ruinam: vitasti bellum, incidis in latrones: vitasti pestem morderis à vipera. Mille periculis obnoxia est hominis vita, atq; his quidem incertis, & ob id ineuitabilibus.*

Vincere cum possis, interdum cede sodali: 34
Obsequio quoniam dulces vincuntur amici.

Nihil hoc disticho elegantius fingi potuit. Obsecundandum aliquoties amicis, & de tuo iure concedendū. Siquidē ea facilitas ac morigeratio retinet amicos in amicitia. Cōtrà quidā dū obstinatè rixātur de lana caprina, malūt amicitiā rescindere, quā vlla in re obsequi animo amici.

Ne dubites, cum magna petas, impendere parua: 35
His etenim rebus coniungit Gratia charos.

Amicitia constat officijs mutuis, & iuxta prouerbiū, manus manū fricat. Gratiam hic vocat deā beneuolētiæ

Litem inferre caue, cum quo tibi gratia iuncta est. 36
Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

Cauendum est, ne per inimici ... im lit incidat, cum ami

co, propterea quòd ex iurgio resident in animis vestigia quædam, quæ beneuolentiam vertũt aliquoties in odium. Et non optimè coire solet semel rescissa concordia. Ergo morositas omnis & asperitas debet abesse ab amicitia.

37 Seruorum ob culpam cum te dolor vrget in iram,
Ipse tibi moderare, tuis vt parcere posſis.

Ne punias seruum aut discipulum, quandiu senseris te ira cõmotum. Pessimus enim autor rerum gerendarũ, ira: sed prius tẽperes animo tuo, vt sedata iracundia, vel ignoscas, vel mitius punias. Ita Philosophus quidã, Punirem te, inquit seruo, ni iratus essem. Et Plato, sublato in seruum baculo, rogatus quid ageret, Ego, inquit, Castigo hunc intemperantem, seipsum significans ira concitum.

38 Quem superare potes, interdum vince ferendo.
Maxima enim morum semper patientia virtus.

Maximi animi est, cum posſis vincere, pati tamen vt vincaris, & negligere aduersarium. Hac virtute inter mortales non est alia præstantior.

39 Conserua potius, quæ sunt iam parta labore:
Cum labor in damno est, crescit mortalis egestas.

Facilius ac tutius est seruare, quod tuo labore quæsitum est, quàm sarcire, quod profusione diminueris, ac detriueris. Cùm enim laboratur integra re, facilè defenditur inopia. Verum cum laboratur in damno sarciendo, increscit, & obruit nos egestas.

Dapsilis

Dapsilis interdum notis, charis, & amicis, 40
Cum fueris felix, semper tibi proximus esto.

Cum tu felix) hoc est, lauta fortuna (fueris interdum dapsilis) id est, liberalis (Notis, charis, & amicis) Notis vt vicinis: charis, quos diligis: amicis, vt cognatis. (Semper tibi proximus esto) interdū in illos sis beneficus: in te semper. Et ita amicissis amic9, vt tibi ipsisis amicißim9. 2

DISTICHORVM LIBER SECVNDVS.

Telluris si forte velis cognoscere cultus. 1
Vergiliū legito: quòd si mage nosse laboras
Herbarū vires, Macer tibi carmine dicet:
Si Romana cupies, & Punica noscere bella,
Lucanum quæras, qui Martis prælia dicet.
Siquid amare libet, vel discere amare legendo,
Nasonem petito, sin autem cura tibi hæc est,
Vt sapiens viuas, audi, quo discere possis,
Per quæ semotum vitijs traducitur æuum.
Ergo ades, & quæ sit sapientia, disce legendo.

Hoc est, Ex alijs poetis alia licebit cognoscere. Vergilius in libris Georgicōn docet agriculturam. Macer tradit vires herbarum: quanquam alius quispiam fuit hic Macer, quàm is, quem habemus vulgò, ni fallor. Lucanus narrat Romanorum ciuilia bella: vbi legendum arbitror Ciuica pro Punica. Nihil enim de Punicis bellis

scripsisse legitur Lucanus. Ouidius tradit artem amandi, & in Elegijs docet amores. Quòd si cupis artem & rationem rectè beateq; viuendi cognoscere, hunc librum legito. Is te docebit non vulgares artes & nugas, sed quo pacto vitam exigas semotam, id est, liberam & immunem à vitijs.

2 Si potes, ignotis etiam prodesse memento.
Vtilius regno, meritis acquirire amicos.

Non solùm in amicos oportet esse beneficum, verùm ignoti quoq; conciliandi sunt, ac deuinciendi beneficẽtia, si modò poßis prodesse. Vtilius enim est, quàm plurimos amicos parare (meritis) id est, beneactis, quàm parare regnum. Regnum enim eripi potest: amici succurrunt eiecto, & firmiores sunt, quos beneficio adiunxeris, quàm, quos potestate premas.

3 Mitte arcana Dei, cœlumq; inquirere quid sit.
Cum sis mortalis, quæ sunt mortalia cura.

Iuxta Socratis sententiam, Quæ supra nos, nihil ad nos: admonet vt omisso studio naturalis philosophiæ, ea curemus, quæ ad vitã humanã pertinẽt, hoc est, ad mores componendos, & animum malis purgandum affectibus.

4 Linque metũ lethi, nam stultum est tẽpore in omni,
Dum mortem metuis, amittis gaudia vitæ.

Eadem sententiam legis in priori libro. Pro amittis arbitror legendum amittere. Qui mortis metu semper ax

xius viuit, stultè facit: primùm enim non vitat id, quod timet. Deinde si quid habet hæc vita iucunditatis, eam suo vitio perdit.

Iratus de re incerta contendere noli. 5
Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Pyrrhus admonere solitus est tyrones, ne irascerentur: at multò magis oportet cauere iracundiam eos, qui disputant. Melius enim iudicat, qui vacat ira. contra, ira obstat animi iudicio.

Fac sumptum properè, cum res desiderat ipsa: 6
Dandũ etenim est aliquid, cũ tẽpus postulat, aut res.

Equidem opinor promptè legendum, pro properè. Sumptum, qui necessariò faciendus est, libenter & promptè facito, ne videaris grauatim facere. Nam aliquid omnino insumendum est, non passim, sed quoties tempus aut causa postulat, hoc est, in nuptijs, infestis, item in amicos. Planudes longè alium sensum expressit Græcè.

Sentit amplos etiam sumptus faciendos, vbi res postulat. Cæterum ad res gerendas non temere insumendum tempus, quod huius sumptus sit pretiosissimus.

Quod nimium est fugito: paruo gaudere memento. 7
Tuta mage est puppis, modico quæ flumine fertur.

Humilis fortuna tutior est, quam excelsa: vt nauis tutior, quæ in paruo est flumine, quam, quæ in pelagi fluctibus natat.

Quod

8 Quod pudeat, socios prudens celare memento:
Ne plures culpent id, quod tibi displicet vni.

Ne indicaueris amicis, aut ne cõmittas testibus alijs, cuius te facti pudeat: ne plures reprehendant, si scierint id, quod vni tibi displicet. Si solus tibi conscius fueris, hoc est, si quid peccas, pecces absq; arbitris. Nec han sententiam intellexit Græcus Planudes. Dicit enim.

Quod amicis tuis probrum sit allaturum, valde occulta: ne in hoc reprehendãt te plurimi, quod te solũ cruciat.

9 Nolo putes prauos homines peccata lucrari:
Temporibus peccata latent, & tempore parent.

Ne putes nocentes lucrari, hoc est, impune auferre sua peccata. Latent quidem, sed ad tẽpus: Postea parẽt, id est, manifestantur. Tempus enim & celat, & aperit omnia. Parent autem, dictum est pro apparent.

10 Corporis exigui vires contemnere noli.
Consilio pollet, cui vim natura negauit.

Noli contemnere inimicum, licet sit pusillo corpore. Nam sæpe, quod corporis viribus detractum est, natura addit ingenij viribus, Quanquam hæc sententia latius patet: nempe hominem non æstimandum proceritate roboreq; corporis, sed animo potius.

11 Quem scieris non esse parem tibi tempore cede.
Victorem à victo superari sæpe videmus.

Si senseris tibi rem esse cum potentiore, cede ad tempus, & sine penes illum esse victoriam. Nam incidit sæpenume

penumerò opportnnitas, vt mutatis vicibus rerũ, vincat qui victus fuerat: & superior sit, qui fuerat inferior. Cõuenit cũ illo, Vir fugiẽs & denuò pugnabit. Quidã stulta pertinacia statim aut vincere volunt, aut pessundari.

Aduersus notum noli contendere verbis. 12
Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

Vt ante legisti, contra verbosos non esse contendendũ verbis: ita cum familiaribus rixandum non est, quòd summa discordia soleat nasci ex verbulis leuissimis.

Quid Deus intendat noli perquirere sorte. 13
Quid statuat de te, sine te deliberat ipse.

Nec hanc sententiam rectè vertit Planudes, vertit enim ad hunc modum.

Et tamen aliud est perficere, aliud deliberare, aut statuere. Verus autem sensus hic est: Ne sortilegijs ac malis artibus inquiras, quid de te futurum sit. Quando quidem id Deus sciri non vult. Neq; enim te in consilium adhibet, cùm aliquid decernit de te. Quòd si te vellet id scire, nimirum accesseret te in consilium.

Inuidiam nimio cultu vitare memento: 14
Quæ si non lædit, tamen hanc sufferre molestum est.

Et hanc sententiam non rectè vertit Planudes: Sic enim reddidit.

Planudes enim (nimio cultu vertit, maximo studio. Porrò Germanus sensus sic habet: Ne nimio splendore

strepi-

ſtrepituq; vitæ conflauerit tibi hominum odium. Qui tamet ſi non poßint te lædere, tamen moleſtum eſt viuere obnoxium odio multorum. At per ſe iucundum eſt omnibus eſſe charum, etiam ſi nihil vtilitatis inde capias. Quàm hic ablatiuus, nimio cultu, non refertur ad verbum vitare, ſed ad inuidiam, vt ſubaudias conflatam: aut ex nimio cultu.

15 Eſto animo forti, cum ſis damnatus inique:
Nemo diu gaudet, qui iudice vincit iniquo.

Ne abijcias animum, ſi aduerſarius vicit te præter ius. Nec enim diu exultabit, ſed quod perperam pronunciauit iudex, id Deus reiudicabit.

16 Litis præteritæ noli maledicta referre:
Poſt inimicitas iram meminiſſe malorum eſt.

Poſt reditum in gratiam, non oportet litis anteactæ conuicia refricare, ſed obliuiſci ſuperiorum iniuriarum. Finita enim ſimultate, debet & irarum eſſe finis: ſecus autem facere malorum eſt.

Verbo videlicet infami, præteritorũ malorum memoriã.

17 Nec te collaudes, nec te culpaueris ipſe.
Hoc faciunt ſtulti, quos gloria vexat inanis.

Teipſum nec vituperes, nec laudes, vtrunq; enim videtur affectãtis inanẽ gloriã. Nam & qui ſe vituperat, ob id facere videtur, vt refellatur ab alijs, et diuerſa audiat

18 Vtere quæſitis modice, cùm ſumptus abundat.

Labitur

Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

Sera in fundo parsimonia. Dum adhuc multum superest, incipe partius vti. Citius enim effluunt parta, quàm colliguntur.

Insipiens esto, cum tempus postulat, aut res. 19
Stultitiam simulare loco, prudentia summa est.

Aliquando deponendum est supercilium, & remittẽda seueritas, vt in conuiuijs, in lusu, deponenda persona sapientis, sumẽda persona stulti, præsertim inter stultos, at ita, vt stultum agas, non vt stultus fias. Summa enim prudẽtia est seruire tempori. (Loco) id est, quum est opportunum. Ita Terentius: In loco vero laudo.

Luxuriam fugito, simul & vitare memento, 20
Crimem auritiæ: nam sunt contraria famæ.

Pugnant inter se luxus & auaritia. Nam alterum est profusi, alterum sordidi, vtrunq; vitium iuxta fugiendũ est, vt pote quòd fœdam pariat famam. Siquidem, qui nimium parci sunt, audiunt, cuminisectores, & ficos diuide, similiaq;. Qui luxu sua profundunt, nepotes & larcones appellantur.

Noli tu quædam referenti credere semper. 12
Exigua est tribuenda fides, qui multa loquuntur.

Non statim fides habenda ijs, qui semper aliquid noui rumoris afferunt, deq; aliorum factis nunciant aliquid. Parum enim credendum ijs, qui multa loquuntur propterea quòd huic vitio vanitas soleat esse admista.

22 Quod potu peccas, ignoscere tu tibi noli:
Nam nullum crimen vini est, sed culpa bibentis.

Vulgus ita solet excusare sua peccata, vinum in causa fuit: Bene potus, hoc dixi. Verùm tibi ipsi imputa, non vino, quod tuo vitio noxium fuit, non suo.

23 Consilium arcanum tacito committe sodali.
Corporis auxilium medico committe fideli.

In rebus arcanis & tacendis, caue, ne quemuis consulas, sed eum duntaxat, cuius fidem in tacẽdo perspectam habeas, ne non solùm non opituletur, sed lædat etiam, & infamet. Neq; enim corporis vitia cuiuis aperis, sed medico notæ fidei, qui celet, & succurat.

24 Successus indignos noli tu ferre molestè.
Indulget fortuna malis, vt lædere possit.

In hoc versu multi laborãt. Quidam s, elidunt insuccessus. Verùm tu si tollas, Tu, dictionem, planè hic super uacuam, nihil superest scrupuli. Ne te cruciet prosperitas, quæ nonnunquam contingit indignis. Non enim illis fauet fortuna, sed insidiatur, & illicit, vt posteà grauius lædat.

25 Prospice, qui veniunt, hos casus esse ferendos:
Nam leuius lædit, quicquid præuideris ante.

Quicquid accidere potest homini id antequàm accidat, tecũ meditare, vt ne subitum sit, si acciderit: minus enim cruciant mala, quæ non accidunt inopinanti.

26 Rebus in aduersis animus submittere noli.

Spem retine: spes vna hominem nec morte relinquit

Quum fortuna sæuit, sustine teipsum animi fortitudine, ac serua rebus secūdis, nec abijcias spē; quæ sola nec moriente relinquit. Quādiu enim anima est, spes est. Et in pyxide Pādoræ sola spes in labro hæsit. Item Ouidius,

Viuere spe vidi, qui moriturus erat.

Rem tibi quam noscis aptam, dimittere noli. 27
Fronte capillata, posthæc Occasio calua,

Quoties fortuna offert cōmoditatē aliquā, quæ tibi sit apta, statim arripe. Nam Occasio frontē habet capillatā, vt ea parte teneri possit: verùm si semel se verterit, ab occipitio calua est, vt iā apprehēdi nequeat. Hoc est, opportunitas quū cōtigit, teneri potest: nō redit autē quū voles, si neglexeris. Hic admonendū illud quod Græci fingunt de Deo Cæro, de quo nos copiosè in Prouerbijs.

Quod sequitur specta, quodq; imminet, ante videto. 28
Illum imitare Deum, qui partem spectat vtranque.

Ex præteritis futura collige. Ex præteritis bene, secusuè gestis, consilium cape, quo pacto futuris occurras, exemplo Iani dei Romani, quem bifrontem fingebat antiquitas, quòd oporteat prudentem virum à frontē, & à tergo, vt inquit Homerus, habere oculos. Illud autem sequitur nos, quod præterijt, & à tergo est.

Fortior vt valeas, interdum parcior esto.
Pauca voluptati debentur: plura saluti. 29

Vitæ rationem moderare magis ex salutis ac bonæ valetudinis ratione, quàm voluptatis. Nō enim in morbo tantum oportet ab intemperātia cauere: verum etiam quum rectè valemus, parcius vtēdum est rebus omnibus, nēpe somno, potu, cibo, venere, lusu, ne in morbum incidamus. Et si non nihil dandum est voluptati, multò plus tamē saluti, qua perdita, pereunt simul & voluptates omnes.

30 Iudicium populi nunquam contempseris vnus:
Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos.

Nunquam optima placent multitudini: tamen sapientis est non pugnare solùm aduersus vniuersos. Nam frustra sapit, qui solus sapit, quū omnibus desipere videatur.

31 Sit tibi præcipuè, quod primum est, cura salutis:
Tempora ne culpes, quum sis tibi causa doloris.

Ante omnia, bonæ valetudinis rationē habe: ne si tua intemperantia in morbū incideris, posteà pudore reijcias culpam in cœli insalubritatem, aut loci, sicuti vulgus solet. Nā pleriq; morbi nobis accidūt ex intēperantia vitæ.

32 Somnia ne cures: nam mens humana, quod optat,
Cum vigilat sperans, per somnum cernit idipsum.

Quidam anxiè obseruant sua somnia, & ex his de futuris æstimant, quum somnia dormientium nascantur ex affectibus vigilantium, neque significent, quid sit euenturum, sed quod aliquando cogitaueris, dormienti repræsentet.

DISTICHORVM
LIBER III.

HOc quicunq; velis carmen cognoscere lector, 1
Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vitæ.
Instrue præceptis animum, nec discere cesses.
Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.
Cōmoda multa feres, sin autem spreueris illud.
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

Hoc est, proœmij loco: Absq; ratione bene viuendi, vita non est vita, sed simulachrum mortis. Hoc carmen vtilissima vitæ præcepta tradit, si studeas agnoscere: sin spreueris, te ipsum contempseris, non scriptorem. Siquidem tua res agitur, non illius.

Cum recte viuas, ne cures verba malorum. 2
Arbitrij nostri non est, quid quisque loquatur.

Si malè de te loquuntur mali, cùm mali tu nihil facias esto contentus conscientia rectè factorum. Nam in te situm est, vt bene agas. Non est in te situm, quo modo de te loquatur hic aut ille.

Productus testis, saluo tamen ante pudore. 3
Quantumcunque potest celato crimen amici.

Si citeris testis in crimine amici, celabis pro virili maleficium illius, ita tamen, vt ipse non lædas famam tuam & tantum silentij dabis amicitiæ, quantum patitur & fama tua, & testimonij religio.

Sermones blandos, blæsosque cauere memento.

Simplicitas veri ſana eſt, fraus ficta loquendi-

Veritatis ſimplex eſt oratio, inſidioſa eſt blãdiloquentia. Proinde ſuſpecta ſemper eſſe debet prudentibus.

5 Segnitiem fugito, quæ vitæ ignauia fertur,
Nam cum animus languet, conſumit inertia corpus.

Ignauia & ocioſa vita fugienda eſt. Nam torpor animi corpori quoque ſitum & languorem adducit. Animi exercitatio corporis quoque valetudini confert.

6 Interpone tuis interdum gaudia curis,
Vt poſsis animo quemuis ſufferre laborem,

Animus ſerijs negotijs fatigatus, aliquando relaxandus eſt honeſtis ac moderatis voluptatibus, vt redintegratis viribus ad ferendos labores ſufficiat: Nam

Quod caret alterna requie, durabile non eſt.

7 Alterius dictum, aut factum ne carpſeris vnquam:
Exemplo ſimili ne te derrideat alter.

Quod in alios feceris, hoc in te fiet ab alijs, Si libenter reprehendas aliorum facta dictáue, tuo exemplo & alij in te vtentur.

8 Quæ tibi ſors dederit tabulis ſuprema notato,
Augendo ſerua, ne ſis quem fama loquatur.

Quod tibi obuenit ex teſtamento tuorum, id ſerua, ne fias vulgo fabula. (Quæ ſors ſuprema) id eſt, hæreditas (dederit tibi notato) id eſt, inſcripto tabulis teſtamentarijs (vel notata) id eſt, ſcripta tabulis, ea (augẽdo ſerua) id eſt, ita ſerua, vt augeas etiam. Vulgus enim multa di-

cere solet in nouas nactos diuitias.

Cum tibi diuitiæ superant in fine senectæ, 9
Munificus facito viuas, non parcus amicis.

Est vitium hoc senibus peculiare, vt quò propius accedant ad mortem, hòc sint contractiores. (Superãt) id est, supersunt, & abundant (in fine senectæ) id est, in extrema senectute, quam decrepitam vocant. Tum igitur dones, sed amicis, qui te foueant obsequijs.

Vtile consilium dominus ne despice serui. 10
Nullius sensum, si prodest, tempseris vnquam.

Propter autoris humilitatẽ nõ est contẽnenda salubris sentẽtia. Nec spectandũ est quis dicat, sed quid dicatur.

Rebus, & incensu si non est, quod fuit ante, 11
Fac viuas contentus eo, quod tempora præbent.

Diminuta fortuna tua, non est vtendũ eodem splendore, quo prius; sed cõtentus eris eo genere vitæ, quod præsens fortuna tibi præbet. Et quod adest, boni consules.

Vxorem, fuge, ne ducas sub nomine dotis. 12
Nec retinere velis, si cœperit esse molesta.

Fuge) id est, caue, ne ducas vxorem dotis causa. Et si duxeris dotatam, ne dotis respectu eam retineas, si tibi grauis sit: sed contempta dote repudies. Quanquam id apud Christianos non habet locum.

Multorum disce exemplo, quæ facta sequaris, 13
Quæ fugias. Vita est nobis aliena magistra

Qui suis discunt periculis, quid expediat, magna mer

cede diſcunt: ſapiens ex aliorum vita ſumit vivendi conſilium. Hoc illi infamiam conflauit, cauebo, ne quid ſimile faciam. Hoc illi bene ceßit, imitabor.

14 Quod potes, id tentes: operis ne pondere preſſus
Succumbat labor, & fruſtra tentata relinquas.

Prius expende vires tuas, quàm aggrediare negotium, ne poſteà victus difficultate, turpiter relinquas, quod temere ſuſcepiſti.

15 Quod noſti haud recte factum, nolito tacere:
Ne videare malos imitari velle tacendo.

Noli diſsimulare, ſi quid videris non rectè fieri: videberis enim probare, cùm ſiles. Silentium enim aliquando conſenſus eſſe videtur.

16 Iudicis auxilium ſub iniqua lege rogato.
Ipſe etiam leges cupiunt, vt iure regantur.

Si premeris iniqua lege, hoc eſt, dura & inhumana, cõfugias ad iudicis æquitatem. Non enim hoc eſt, contra leges, ſed ex mente legum, vt ad æquitatem redigantur, & temperentur. Iniqua lex eſt, cùm ſummo iure contenditur: veluti ſi pauper in vincula conijciatur, quòd non alat patrem, cùm dicat, Liberi parentes alant, aut vinciantur. Aliquando lex durior eſt, vt terreat. In his, iudex, hoc eſt, prætor, aut princeps, poteſt ſuccurrere.

17 Quod merito pateris, patienter ferre memento
Cumq; reus tibi ſis, ipſum te iudice damna.

Incõmodum quod tua culpa tibi accidit, non imputa-

bis alij quàm tibi: & cùm tibi sis conscius, damna te ipsum, tuiq; iudex esto, & ea te pœna dignum existimato.

Multa legas facito, perlectis perlege multa: 18
Nam miranda canunt, sed non credenda poetæ.

Multa quidem legas, sed cum iudicio. Nec enim omnia vera sunt, quæ legis apud poetas. Fortassis pro perlege legendum est perline. Hoc est, dele, & corrige, etiam si Planudes vertit.

Inter conuiuas fac sis sermone modestus, 19
Ne dicare loquax, dum vis vrbanus haberi.

In foro locus est eloquentiæ: in cubiculo silentij: in conuiuijs alternis ac moderatis sermonibus vti conuenit, ijsq; venustis & amœnis. Quidam dum humanitatem affectant, loquacitate molesti sunt reliquis conuiuis, quibus non relinquunt loquendi spatium.

Coniugis iratæ noli tu verba timere: 20
Nam lachrymis struit insidias, dum fœmina plorat.

Vxores lacrymas habent in promptu. His expugnãt viros. Admonet igitur, ne quid commoueamur huiusmodi lacrymis. Fingunt enim eas sæpenumerò, quò viros suos fallant: veluti cùm simulant se commoueri zelotypia, vt suum adulterium dissimulent: aut iratas se fingũt ei, quem efflictim amant. Pro nolitu, legendum arbitror nolito.

Vtere quæsitis, sed ne videaris abuti. 21

Qui sua consumunt, cum deest, aliena sequuntur.

Vtere, quæ parasti, non abutere, ne profusis bonis tuis cogaris vel impudenter rogare aliena, vel seruiliter ex alieno viuere, vel periculosè furari aliena.

Fac tibi proponas mortem non esse timendam:

22 Quæ bona si non est, finis tamen illa malorum est

Mors vel ob hoc timenda non est, quòd finis est omnium huius vitæ malorum.

23 Vxooris linguam, si frugi est, ferre memento:

Namq; malum est, nil velle pati, nec posse tacere.

In amicis leuiuscula quædam vitia ferenda sunt, si alioqui probi fuerint, velut in vxore, si paulò sit loquatior, aut linguæ procatioris, ferendum est si alioqui pudica est & frugi, hoc est, suo fungens officio. Maximè quod linguæ morbus ei sexui peculiaris est. Malus est is, qui nihil vitij ferre potest in alijs, præsertim cum res facilis sit tacere: sic enim vxor desinet obgannire, si nihil respondeas, quemadmodum solitus est Socrates.

24 Dilige non ægra charos pietate parentes:

Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

Pietas, amor, & cultus est erga parentes, patriam, Deum, & si quis loco parentum est. Quidam veluti legibus coacti colunt parentes, non ex animo. Dilige parentes charos pietate non ægra, id est, non coacta, neq; grauatim, sed promptè & alacriter. Et si quid inciderit

dißidij inter parentes, ita alteri obsequaris, vt alterum non offendas, sed pietas tua careat omni molestia.

DISTICHORVM LIBER. IIII.

Secura quicunque cupis traducere vitam. 1
Nec vitijs hærere animum, quæ moribus obsunt,
Hæc præcepta tibi semp relegēdamemēto
Inuenies aliquid, in quo te vtare magistro.

Et hoc procemium est quarti libri. Si vis esse liber ab omnibus vitijs, & nullius mali tibi conscius viuere, hæc semper habeas præ manibus: in quibus inuenies, in quo te ipso magistro poßis vti, hoc est, vt ipse regas ac modere ris vitam tuam, adiutus his præceptis.

Despice diuitias, si vis animo esse beatus: 2
Quas qui suspiciunt, mendicant semper auari.

Non iubet abijcere diuitias, sed non magnifacere. Etenim qui has suspiciunt, hoc est, mirantur, ac magnifaciunt, dum non audēt vti, quæ poßident, & semper aliquid accumulant, semper mendicant, hoc est, egeni sunt.

Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt, 3
Si contentus eo fueris, quod postulat vsus.

Si metiaris sumptus vsu, hoc est, neceßitate, non ambitione, neq; voluptate, nunquam tibi deerunt commoditates

tates naturæ: quæ paucis cõtenta est, cum cupiditates immensum desiderent.

4 Cum sis incautus, nec rem ratione gubernes,
Noli fortunam, quæ non est, dicere cæcam.

Si res malè tibi succedũt tuapte negligentia, ne cũferas culpã in fortunã, vt illam cæcam appelles, cùm tuipse magis parum prospexeris. Potest accipi bifariam (quæ non est) id est, quæ nulla est. Fingunt enim mortales hãc deã, cùm nulla sit. Aut (quæ non est) subaudi, cæca.

5 Dilige denarium, sed parce dilige formam,
Quam nemo sanctus nec honestus captat habere.

Amare pecuniam ad vsum, prudentis est: amare vt forma pascas oculos, auari, ac dementis. Denarium volunt omnes, formam soli mali captant.

6 Cum fueris locuples, corpus curare memento,
Aeger diues habet numemos, sed non habet ipsum.

Cùm agitur de corporis valetudine, ne tum parcas diuitijs tuis. Etenim, qui morbo nõ succurrit, ne minuat pecuniã, is habet quidẽ nũmos, at seipsũm non habet, cùm malè valeat. Mauult nũmos esse saluos, quàm seipsum, & illis frui, quàm seipso. Fortasse pro sed, legendum se.

7 Verbera cum tuleris, discens aliquando, magistri,
Fer patris imperium, cum verbis exit in iram.

Vapulasti puer à præceptore, cùm disceres literas, multò magis ferre cõuenit, cùm pater te verbis obiurgat. Tulisti literatoris tyrannidem multò sæuiorem: feras & patris

patris imperium, qui etiam cùm irascitur, tamen à verbe ribus temperat.

Res age, quæ prosunt: rursus vitare memento, 8
In quibus error inest, nec spes est certa laboris.

De quibus dubites, ea ne feceris. Age illa, ex quibus certa speratur vtilitas. Rursus in quibus falli posses, & in certũ est, profutura ne sint, an nocitura, ab ijs abstineas.

Quod donare potes, gratis concede roganti: 9
Nam rectè fecisse bonis, in parte lucrorum est.

Dona libenter, si quid potes. Nam lucrum est non dã num, quod contuleris in bonos. Et beneficium dando acce pit, qui digno dedit. Redit enim cum fœnore, quod probo viro benefeceris.

Quod tibi suspectum est, confestim discute quid sit: 10
Namq; solent primò, quæ sunt neglecta, nocere.

Quæ suspicionem habent mali, ea noli neglire, sed sta tim examina. & exquire cuiusmodi sint. Nam initijs fa cile medeberis, si quid mali sit: at neglecta crescunt, ac maximè lædunt postea. Veluti si suspicaberis amicum a lienore esse in te animo, noli negligere quid sibi velit, sed excute vnde hoc natum sit. Et si quid est, statim occurre nascenti malo.

Cum te detineat Veneris damnosa voluptas, 11
Indulgere gulæ noli, quæ ventris amica est.

Caue, ne duplices morbum tuum: vnus enim vt cũquè fertur, duo simul ferri nõ possunt. Amare damnosa res,

damnosa gula. Quòd si pariter vtroq; laboras malo super est, vt mox ad egestatem redigaris. Gulam vocat studiũ exquisitorum ciborum, eamq; dicit veris amicam, quod per eam venter saginatur, res & fama decrescit.

12 Cum tibi proponas animalia cuncta timere,
Vnum hominem tibi præcipio plus esse timendum.

Cùm tua sponte putes omnes feras esse timendas, meo præcepto vnũ animal maximè timebis, nempe hominem. Nã nulla bellua magis homini nocet, quàm homo homini.

13 Cum tibi prævalidæ fuerint in corpore vires,
Fac sapias: sic tu poteris vir fortis haberi.

Si natura dedit vires corporis, non statim vir fortis eris, nisi adiunxeris ingenij vim, hoc est, sapientiam, qua corporis robore rectè vteris.

14 Auxilium à notis petito, si forte laboras.
Nec quisquam melior medicus, quam fidus amicus.

Corporis morbos aperi medico. Animi morbos aperi fideli amico. Ille pharmacis sanat, hic verbis. Aliter, Si quid morbi inciderit, magis amicũ accerse, quàm medicũ.

15 Cum sis ipse nocens, moritur cur victima, pro te?
Stultitia est morte alterius sperare salutem.

Veteres credebant expiari scelus cõmissum mactata pecude, quæ nihil commiserat: & pro alieno peccato innocens dabat pœnas, cùm is qui peccauit potius mactari debuerit, quàm victima. Stultè autem sperabant alienam mortem sibi saluti fore, cùm sua quemq; mala de sua depen-

dependere oporteat.

Cum tibi vel socium, vel fidum quæris amicum, 16
Non tibi fortuna est hominis, sed vita petenda.

Amicus quem velis adiungere, non æstimandus è censu, sed ex moribus. Idem oportet fieri in vxoribus.

Vtere quæsitis opibus: fuge nomen auari. 17
Quid tibi diuitiæ prosunt, si pauper abundas?

Frustra parasti diuitias, si partis vti non audes, & inter magnas opes viuis inops. Nihil enim refert habere, si quæ habes, nihilo plus tibi prosunt, quàm ea, quæ non habes.

Si famam seruare cupies, dum viuis, honestam: 18
Fac fugias animo, quæ sunt mala gaudia vitæ.

Si cupis honestam tueri famam, noli amare noluptates in honestas, nempe gulæ, libidinis, & similium.

Cum sapias animo, noli irridere senectam: 19
Nam quicunq; senex, sensus puerilis in illo est.

Cum per ætatem vigeat ingenium tuū, & animi vis, noli deridere senectutem, quæ minus animo valeat. Desipiscit enim omnis senex, & ad puerilem stultitiam redit. Aetatis igitur vitium ferendum, non ridendum est.

Disce aliquid: nam cum subito fortuna recedit, 20
Ars remanet, vitamq; hominis nō deserit vnquam.

Opes sæpenumerò subitò fortuna eripit homini, veluti incendio, furto, bello, naufragio: verùm ars eripi non potest. Hæc itaque certissima possessio est, quæ semper

& vbi

& vbique te poßit alere.

21 Perſpicito cuncta tacitus quid quiſq; loquatur,
Sermo hominum mores & celat,& indicat idem.

Nulla res magis arguit, & aperit vitam & ingenium hominis, quàm illius oratio. Hoc eſt certiſsimũ animi ſpeculum. Igitur ſi vis hominem cuiuſmodi ſit, cognoſcere, perpende tecum qualis ſit illius oratio. Sermo indicat mores hominis, ſi loquatur ex animo: & celat idem, ſi vel taceas, vel diſsimulanter loquaris.

22 Exerce ſtudium, quamuis perceperis artem,
Vt cura ingenium, ſic & manus adiuuat vſum.

Vt euaneſcunt diſciplinæ, niſi exercitatione cõfirmes, ſic artificium opere confirmandum erit, ne excidat.

23 Multum ne cures venturi tempora fati.
Non timet is mortem, qui ſcit contẽnere vitam.

Si vis liber eſſe à metu mortis, diſce vitam non magni facere. Et quemadmodum eleganter docet Ariſtoteles, nullius rei iucunda fruitio eſt, niſi quam aliquo modo contempſeris.

24 Diſce, ſed à doctis, in doctos ipſe doceto:
Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.

Diſce non à quouis, ſed ab his qui poſſunt docere. Rurſum quod ab aliјs didiceris, id aliјs imparti. Vtilium enim rerum ſcientia non eſt premenda, ſed per manus tradenda.

Hoc bibe, quod poſsis, ſi tu vis viuere ſanus,

Morbi

Morbi causa mali est homini quandoque voluptas.

Ne biberis supra vires. Breuis enim illa bibendi voluptas sæpenumerò conciliat homini molestum & diuturnum morbum.

Laudaris quodcunq; palam, quodcunq; probaris, 26
Hoc vide, ne rursus leuitatis crimine damnes.

Leuis & inconstans videberis, si quod aliquando coram multis laudaris, idem postea dãnes. Quòd si mutasti sententitm, fac sileas. Fortasse pro vide, legendum est, fuge. Crimine) id est, suspitione, & cum vituperio.

Tranquillis rebus, quæ sunt aduersa, caueto: 27
Rursus in aduersis melius sperare memento.

Ne securus sis, cùm fortuna tranquilla est, sed tempestatem caue. Rursum cùm fortuna sæuit, animum sustine spe melioris fortunæ, quæ successura sit. Id secundis rebus timenda sunt aduersa, ne sis supinus. In aduersis speranda sunt lætiora, ne deficias animo.

Discere necesses: cura sapientia crescit.
Rara datur longo prudentia temporis vsu. 28

Iuxta Solonis sententiam, oportet senescere semper aliquid addiscentes. Nam (rara) hoc est, singularis & eximia prudentia, contingit (longo vsu) id est, diutina experientia ætatis. Quanquàm mihi magis probatur, hic vt sit sensus: Semper disce, studio crescit sapientia.

Nam

Nam pauci sunt, qui prudentes euadunt experientia rerum, vel quia paucis contingit diu viuere, vel quia complures stultitiam non exeunt hac via. Certissima ac breuissima ad sapientiam via est doctrina.

29 Parcè laudato: nam quem tu sæpe probaris.
Vna dies, qualis fuerit, monstrabit, amicus.

Ne laudes amicum effusius, cuius non feceris periculum: siquidem ille sæpius abs te laudatus, vno aliquo die declarabit alium fuisse se, quàm tu prædicaris.

30 Ne pudeat, quæ nescieris, te velle doceri.
Scire aliquid, laus est, pudor est nil discere velle.

Quidam stulto quodam pudore malunt semper nescire, quàm semel discere, quàm scire pulchrum sit, & pudendum nihil velle discere. Ergo honestum velle.

31 Cum Venere & Baccho lis est, & iuncta voluptas.
Quod lautum est animo complectere, sed fuge lites.

Excerpe, quod inest boni: fuge, quod adiunctum est mali. Exhilarat potatio, discutit curas, vtere hac commoditate: sed rursus ebrietas incitat ad iurgia, hoc caue. Item Venus delectat, sed habet sua iurgia. Ama igitur absq; dissidijs.

32 Demissos animo ac tacitos vitare memento:
Qua flumen placidum est, forsan latet altius vnda.

Tristes ac tacitos vita: videntur enim aliquid magni mali moliri. Quemadmodum cauendum est flumẽ ea parte, qua tranquillum est. Nam illud profundissimum esse solet.

solet. Ita Cæsar magis metuebat Brutum & Caßium, pallidos ac tacitos, quàm Antonium ebrium.

Cum tibi displiceat rerum fortuna tuarum. 33
Alterius specta, quò sis discrimine peior.

Quoties tædet te tuæ sortis, confer eam cum aliorum fortuna, & videbis te nihilo peiorem, hoc est, infeliciorem multis.

Quod potest id tenta: nam littus carpere remis. 34
Tutius est multo, quam velum tendere in altum.

Agrredere tuta magis, quàm magna. Tutius enim tutò nauigare iuxta littus, & remis vti, quàm paßis velis periclitari in fluctibus. Nec enim omnibus fauent venti fortunæ.

Contra hominem iustum praue contendere noli: 35
Semper enim Deus iniustas vlciscitur iras.

Noli praue, hoc est, malitiosè, & data opera, ac peruersè contendere cum homine iusto. Nā Deus nunquam hoc relinquit inultum.

Ereptis opibus noli gaudere mœrendo: 36
Sed gaude potius, tibi si contingat habere.

Si diuitiæ contingunt, gaude, si ereptæ fuerint, noli te crutiare, sed tunc vtere philosophia. Neq; enim tantū boni habet, vt sit admodū dolendū, si perierint, neq; rursum tantū mali, vt nō sint libēter accipiēdæ, si fortè cōtigerint Cōstat carmē esse deprauatū. Arbitror legendū, noli mœrere quærēdo. Planudes videtur hoc sensisse. Ereptas o-

pes ne deplores, sed gaude potius habuisse te, quod perderes. Sed dubium non est, quin à Planude scriptum fuerit. Porrò querendo, non est à quæro, sed à queror deponenti verbo: pro quo Planudes vertit. Hic casus erit exemplo nonnunquam è duobus codicibus deprauatis restitui veram lectionem: Deinde quantopere expediat, autorum monumenta non vni linguæ fuisse cõmissa.

37 Est iactura grauis, quæ sunt, amittere damnis.
Sunt quædam, quæ ferre decet patienter amicum:

Si verbulo lædat amicus, ferendum est. At damna rerum nemo potest æquo animo ferre. In his igitur cauendum, ne lædamus amicum.

38 Tempora longa tibi noli promittere vitæ.
Quocũq; ingrederis, sequitur mors corporis vmbrã

Nemo potest sibi longæuitatem promittere, cum mors hominem quocunq; eat, non aliter insequatur, quàm vmbra corpus. Fortasse legendum, corpus vt vmbra. Nam sic reddidit Planud.

39 Thure Deum placa, vitulum sine crescat aratro.
Ne credas placare Deum, dum cæde litatur.

Non gaudet Deus morte pecudum: ergo thure litandum est illi, hoc est, re innoxia & minimi sumptus. At hodie pleriq; Christianorum, licet apud hos sublatus sit mos immolandi pecudes, tamen Deum ac diuos sibi tantùm non deuinctos esse putant, si eas gẽmas, aurum, argentum,

tum,ac serica suspenderint,vel ostentanda tantùm, vel in luxum paucorum vertenda,immemores hæc semper à sanctis fuisse contempta,& si fortè obtigerunt, in egentium vsus fuisse effusa.

Cede locum læsus fortunæ,cede potenti. 40
Cedere qui potuit,prodesse aliquando valebit.

Qui rem habet cum proceribus, quoniā prodesse possunt in multis,necesse est, vt aliquando musset iniurias, id est,tacitus ferat. Lædunt enim aliquando potentes,& tyrannidem exercent. Hic igitur prudens illis debet cedere,vt posteà per illos suis prodesse poßit. Nā si resistēs reddiderit eos hostes,nec sibi,nec suis prodesse poterit.

Cùm quid peccaris,castiga te ipse subinde. 41
Vulnera dum sanas,dolor est medicina doloris.

Vbi senseris te alicubi peccasse, statim pœnas sumito de te ipso,& noli tibi ignoscere. Teipsum obiurga, tibi ipsi laboris aliquid indicito. Nam vt in sanandis vulneribus, dolor dolore sanatur,siquidem ne doleat vulnus, infundis,acria,quæ mordent:sic ista reprehensio tametsi amara est,tamen medetur vitio animi.

Damnaris nunquam,post longum tempus amicum: 42
Mutauit mores,sed pignora prima memento.

Si is,cū quo tibi fuit diutina consuetudo fortè mutatis moribus alius esse cœpit,hoc debes tribuere veteri necessitudini,ne vituperes eū,etiā si nō est dignus,qui ametur.

43 Gratior officijs quò sis mage, charior esto.
Ne nomen subeas, quod dicitur officiperda,

Vt sis charus omnibus, esto gratus (officijs) id est, beneficijs & bene meritis. Inuisum enim apud omnes est nomen officiperdæ. Sic enim vocant eum in quem collocatū officium perditur. Nihil enim tam perit, atq; id quod confertur in ingratum.

44 Suspectus, caueas, ne sis miser omnibus horis:
Nam timidis & suspectis aptissima mors est.

Qui sibi fingit periculū, is nunquā non miser viuit. Nihil igitur huic aptius, quàm mors: quandoquidē nō potest iucūdè viuere. Suspectus hic accipit actiuè pro suspicioso

45 Cùm fueris seruos proprios mercatus in vsus.
Et famulos dicas, homines tamen esse memento.

Sic vtere seruis tuis, licet emptitijs, vt memineris homines esse, non pecudes. Quòd empti sunt, fortunæ fuit: quòd homines sunt, in hoc tibi sunt pares.

46 Quamprimum rapienda tibi est occasio prima.
Ne rursus quæras, quæ iam neglexeris ante.

Occasio, quam antè dixit frontem habere capillatam, statim est arripienda, ne si se subduxerit, frustra quæras postea, quæ prius contempseres.

47 Morte repentina noli gaudere malorum.
Felices obeunt, quorum sine crimine vita est.

Si mali subitò moriantur, dolendum magis est, quàm gaudendum. Gaudendum potius in morte bonorum, quorum

rum mors felix est. Vel sic vt vertit Planudes tametsi malus autor: Si videris malos subitò tolli, noli gaudere. Contingit idem bonis viris & inocentibus: vt intelligas hoc casu accidere non vindicta numinis. Versus ipsius ascribam.

Hæc indicaui, non vt insecter Planudem, sed vt nobis Græci vicißim ignoscant, sicubi labimur in peregrina lingua.

Cum coniux tibi sit, nec res, & fama laboret. 48
Vitadum ducas inimicum nomen amici.

Si pauper habueris vxorem, quæ laboret fama, hoc est, de qua homines malè loquantur (ducas) id est, existimes, nomen amici vitandum esse, vtpote inimicum famæ tuæ: videberis enim prostituere vxorem: hoc prætextu, & hoc nomine, diuites pauperum vxores captant. Ita propemodum Planudes, tametsi potest & alius esse sensus nimirum hic: Si tibi sit vxor, re satis lauta, famaq; secunda, noli te dare in familiaritatem potentum, ne quid labis vxori tibiq; contrahas.

Cùm tibi contingat studio cognoscere multa. 49
Fac discas multa, vt vites nescire doceri.

Quò plura didiceris, hòc plura stude cognoscere. Ne videaris indocilis vllius rei.

Miraris verbis nudis me scribere versus? 50
Hos breuitas sensus fecit coniungere binos.

Sententia nudis verbis explicanda est. Melius enim meminimus, quæ breuia sunt. Idcirco nudis verbis singula præcepta singulis distichis complecti voluit, vt apertior esset & breuior. *Finis,*

DICTA SAPIENTVM E GRAEcis, vt habebantur à nescio quo Græculo vtcunque collecta, vel conficta potius, Erasmo interprete.

PERIANDRI CORINTHII.

Omnibus placeto. Bona res quies.
Periculosa temeritas.
Semper voluptates sunt mortales, honores autem immortales.
Amicis aduersa fortuna vtentibus idem esto.
Lucrum turpe, res pessima.
Quicquid promiseris, facito.
Infortunium tuum celato, ne voluptate afficias inimicos.
Veritati adhæreto. Age, quæ iusta sunt.
Violentiam oderis. Principibus cede.
Voluptati tempera. A iureiurando abstine.
Pietatem sectare. Laudato honesta.
A vitijs abstine. Beneficium repende.
Supplicibus misericors esto.
Liberos institue.
Sapientum vtere consuetudine. Litem oderis.

Bonos in pretio habeto.
Audi, quæ ad te pertinent.
Probrum fugito. Reſponde in tempore.
Ea facito, quorum non poſsit pœnitere.
Ne cui inuideas Oculis moderare.
Quod iuſtum eſt, imitare.
Bene meritos honora. Spes foue.
Calumniam oderis. Affabilis eſto.
Cùm erraris, muta conſilium.
Diutinam amicitiam cuſtodi.
Omnibus teipſum præbe. Concordiam ſectare.
Magiſtratus metue. Ne loquaris ad gratiam.
Ne tempori credideris. Teipſum ne negligas.
Seniorem reuerere. Mortẽ oppete pro patria.
Ne quauis de re doleas. Ex ingenuis liberos crea
Sperato tanquã mortalis. Parcito tãquã immortalis
Ne efferaris gloria. Arcanum cela.
Cede magnis. Opportunitatẽ expectato
Mortalia cogita. Largire cum vtilitate.
Ne prior iniuriam facias. Dolorem fuge.
Mortuum ne irrideto Amicis vtere.
Conſule inculpatè. Delecta amicos.

BIANTIS

In ſpeculo te ipſum contemplare: & ſi formoſus apparebis, age, quæ deceant formam: ſin deformis, quod in facie minus eſt, id morum penſato pulchritudine.

De numine ne malè loquare:quid sit autem,ausculta
Audito multa,loquere pauca.
Prius intellige,& deinde ad opus accede.
Ne ob diuitias laudaris virum indignum.
Persuasione cape,non vi.
Compara,in adolescentia quidem modestiam, in senectute verò sapientiam.

PITTACI MTYILENAEI.

Quæ facturus es, ea ne prædixeris : frustratus enim rideberis.
Depòsitum redde.
A familiaribus in minutis rebus læsus,feras.
Amico ne maledixeris Inimicum ne putes amicū
Vxori dominare.
Quæ feceris parentibus,eadem à liberis expecta.
Desidiosus ne esto, Inter amicos ne fueris iudex
Ne contende cum parentibus,etiam si iuxta dixeris.
Ne geras imperium,priusquam parcere didiceris.
Infortunatum ne irriseris.
Ne lingua præcurrat mentem.
Quæ fieri non possunt,caue concupiscas.
Ne festinaueris loqui Legibus pare.
Nosce teipsum Ne quid nimis.
Ante omnia venerare numen.
Parentes reuerere. Audito libenter.
Voluptatem coerce. Inimicitiam solue.
Vxorem ducito ex æqualibus, ne si ex ditioribus duxeris,dominos tibi pares,non affines.

CLEO-

CLEOBVLI LINDII.

Ne sis vnquam elatus.	Domus curã age. (erudi.
Libros euolue.	Libertos tibi charissimos
Iustè iudicato.	Bonis benefacito.
A maledicentia tẽperato.	Suspicionem abijito.
Parentes patiẽtia vince.	Beneficij accepti memẽto.
Inferiorem ne reijcias.	Aliena ne concupiscas.

Ne teipsum præcipites in discrimen.

Res amici diliges, vt perinde serues vt tuas.

Quod oderis, alteri ne feceris.

Ne cui miniteris: est enim muliebre.

Citius ad infortunatos amicos, quàm fortunatos proficiscere.

Lapis auri index, aurum hominum.

Voto nihil pretiosius.

Mendax calumnia vitam corrumpit.

Mendaces odit quisquis prudens ac sapiens.

CHILONIS LACEDEMONII.

Nosce teipsum.	Ne cui inuideas mortalia.
Temperantiam exercere.	Turpia fuge.
Tempori parce.	Iustè rem para.
Multitudini place.	Sapientia vtere.
Moribus probatus esto.	Ne quid suspiceris.
Oderis calumnias.	Ne fueris onerosus.

SOLONIS ATHENIENSIS.

Deum cole.	Veritatem sustineto.
Amicis succure.	Legibus pareto.

Iracundiæ moderare. Ne iurato.
Malos odio prosequitor. Cogita, quod iustum est.
Parentes reuerere. Virtutem laudato.
Nemini inuideto.

THALETIS MILESII.

Principem honora. Amicos probato.
Similis tui sis. Nemini promittito.
Quod adest, boni cõsulito. A vitijs abstineto.
Gloriam sectare. Vitæ curam age.
Pacem dilige. Laudatus esto apud omnes.
Susurronẽ ex ædibus eijce.

DICTA SAPIENTVM EX Ausonio, carmine. Atq; in his extrema sententia fere semper est gemina; & disticho comprehenditur.

PERIANDRI, CARMINE.

Phaleucio.

Nunquam discrepat vtile à decoro.
Id est, Nihil vtile, quod non honestum.
Plus est solicitus, magis beatus.
Id est, Quò quisq; ditior, hoc magis solicitus viuit.
Mortem optare malum, timere peius.
Miser est, qui tædio vitæ mortem optat: sed miserior, qui semper timet mortem.
Faxis, vt libeat, quod est necesse.
Quod necesse est facere, fac vt libenter facias.

Multis terribilis, caueto multos.

Quem multi timent, is multos timeat necesse est.

Si fortuna iuuat, caueto tolli.

Si fortuna tonat, caueto mergi.

Ne extollaris fortunæ prosperitate. In rebus aduersis ne frangaris animo.

BIANTIS, CARMINE.

Heroico.

Quænam summa boni? mens quæ sibi conscia recti.

Id est, Quid optimum? Animus bene sibi conscius.

Pernicies homini quæ maxima? solus homo alter.

Id est, Homini maxima pernicies est ab homine.

Quis diues? qui nil cupiat. Quis pauper? auarus.

Diues est, non qui multa poßidet, sed qui sua sorte cõtẽtus est. Auarus omnis, pauper est, qui quod habet, nõ habet.

Quæ dos matronis pulcherrima? vita pudica.

Mulier etiam indotata, satis est, si casta est.

Quæ casta est? de qua mentiri fama veretur.

Casta non est, de quã fama turpiter loquitur.

Quod prudentis opus? cum poßit, nolle nocere.

Quod stulti proprium? non posse, & velle nocere.

Proprium prudentis est, etiam cùm poßit, nolle tamen vlcisci. Malus etiam cùm non poßit, optat tamen lædere.

DICTA
PITTACI, CARMINE
Iambico trimetro.

Loqui ignorabit, qui tacere nesciet:

Eiusdem est artis rectè tacere, & rectè loqui.

Bono probari malo, quam multis malis.

Non refert quàm multi laudent te, sed quales. Nam ab improbis lauari, vituperari est.

Demens superbis inuidet felicibus.

Stultitiæ est cruciari felicitate malorum, quasi in vulgaribus bonis sit sita felicitas.

Demens dolorem ridet infelicium.

Aequè stultum est gaudere calamitate malorum, quasi non & antè fuerint infelices.

Pareto legi, quisquis legem sanxeris.

Quod alijs præscripseris, ipse seruato.

Plures amicos re secunda compares.

Paucos amicos rebus aduersis probes.

prospera fortuna conciliat multos amicos.

At reflante fortuna pauci manent, sed synceri.

CLEOBVLI, CARMIME
Asclepiadeo

Quanto plus liceat, tam libeat minus.

Quò potentior es, hòc magis caue, ne quid pecces: & quò plus tibi permitunt homines ob principatum, hoc ipse minus permittas tibi.

Fortunæ inuidia est immeritus miser.

Cùm bonis malè est, fortunæ imputatur, cùm ea sæpè magnatum sit culpa.

Felix criminibus nullus erit diu.

Felicitas malo parta, non est diuturna.

Ignoscas alijs multa, nihil tibi.

In alios lenis esto, in te ipsum seuerus.

Parcit quisq; bonis, prodere vult bonos.

Qui bonos viros tradit in manus bonorum, is seruat, non perdit, quos prodit. Quanquàm suspicor legendum: Parcit quisq; bonis, perdere vult malos. Vt sit sensus: qui malos, ac nocentes afficit supplicio, is miseretur bonorum & innocentium, quos ab horũ violẽtia liberat. Et quisq; durius positum est pro, quisquis.

Maiorum meritis gloria non datur.

Turpis sæpe datur fama minoribus.

Laus parentum non tribuitur posteris.

At probra parentum sæpe obijciuntur liberis.

CHILONIS, CARMINE Choriambico, ex Choriambis tribus, & Amphibrachy. videtur Sotadicum.

Nolo minor me timeat, despiciatq; maior,

Sic est moderanda vitæ ratio, vt nec inferioribus sis formidi-

formidini, quod est tyranicum: nec superioribus contemptui, quod est abiectæ fortunæ.

Viue memor mortis, immemor vt sis salutis.

Sic fuge turpia, quasi hodie moriturus. Sic cura honesta studia, quasi semper victurus. Quando hic versus deprauatus est, suspicor ita legendum:
Viue memor mortis, vt sies memor & salutis. Aut sic:
Viue memor mortis, ne sis immemor & salutis.

Tristia cuncta exuperans, aut animo, aut amico.

In rebus aduersis, aut amici consuetudine falle mœrorem, aut animo te sustine.

Tu bene siquid facias, non meminisse fas est.

Bene facta tua prædicent alij.

Grata senectus homini, quæ parilis iuuentæ.
Illa iuuentus grauior, quæ similis senectæ.

Florida senectus, simillima est adolescentiæ.
Morosa iuuentus, simillima est senectuti.

SOLONIS, CARMINE Trochaico.

Dico tunc vitam beatam, fata cum peracta sunt.

Nemò beatus: Nisi qui feliciter obierit diem.

Par pari iugato coniux: dissidet quod impar est.

Firmissima est amicitia, quæ inter pares coijt.

Non erunt honores vnquam fortuiti muneris.

Honos verus virtutis est præmiū, nō munus fortunæ.

Clam coarguas propinquum, sed palam laudaueris.

Ami-

Amicum laudato palàm, sed errantem occultè corripe.

Pulchrius multo parari, quàm creari nobilem.

Clarior est nobilitas, quam ipse tuis virtutibus tibi pa- raris, quàm quæ ex maiorum imaginibus contigit.

Certa si decreta sors eq̃, quid cauere proderit?
Siue sunt incerta cuncta, quid timere conuenit?

Si fatum vitari non potest, quid prodest præscisse? Sin incertum, stultum est timere, quod an euenturum sit, nescias.

THALETIS, VERSV

Pentametro.

Turpe quid ausurus, te sine teste time.

Quod apud alium puderet facere, ne solus quidem au- sis facere, veluti teipso teste.

Vita perit, mortis gloria non moritur.

Etiam post mortem viuit gloria benefactorum.

Quod facturus eris, dicere sustuleris.

Sile, si quid est in animo facere, ne quis impediat.

Crux est, si metuas vincere, quod nequeas.

Auget sibi molestiã, qui timet, quod vitari non potest.

Cùm vero obiurgas, sic inimice iuuas.

Præstat verè carpi ab inimico, quàm falsò laudari ab amico.

Nil nimium, satis est, ne sit & hoc nimium.

Ne quid nimis. Nam modus omnibus in rebus est optimus.

SEQVVNTVR MIMI PVbliani ab Erasmo castigati & elucidati.

ERASMVS ROTEROD. LECTORI S.

INNHOS deprauatißimè scriptos reperi cõmentariolos longè prodigiosiores, quàm in Catonem, qui neq; cœlum, neq; terram attingerent, & tamen accuratißimè depictos, ceu rem sacram. O seculum illud infelix: Sunt pleriq; senarij Iambici, sed Latinæ Comœdiæ libertatem non fugientes: si quod diuersum genus inciderit, annotabimus. Cæterum qui scire volet, à quam portentosis mendis hos Mimos vendicauerimus, is conferat cum his, quos ante nostram editionem habebant vulgati codices. Vale lector, & fruere.

Alienum est omne, quicquid optando euenit.

Sensus est, id quod nostro studio paratur, verè nostrum est: quod votis contingit, alienum est, nempe quod fortuna poßit eripere.

Ab alio expectes, alteri quod feceris.

Qualis fueris in alios, tales alij futuri sunt in te.

Animus vereri qui scit, scit tuto aggredi.

Qui intelligit periculum, is nouit cauere periculum. Temeritas autem periculosè rem aggreditur, quia nescit timere.

Auxilia

Auxilia humilia firma consensus facit.

Concordia fortia facit, etiam quæ sunt imbecillia: contrà discordia maximas opes debilitat.

Amor animi arbitrio sumitur, non ponitur.

Nobis in manu est, non incipere amare: ubi cœperis, iam illi seruus es, nec potes excutere, cùm velis.

Auta amat, aut odit mulier, nihil est tertium.

Mulier nimis est vehemens in vtranq; partem, animal affectibus obnoxium. Quanquàm huiusmodi viros etiam non paucos reperias, nimis in vtranq; partem vehementes.

Ad tristem partem strenua suspicio.

Qui parum sunt felices, magis laborant suspicione. Vel sic: Suspicio plerunq; vergit in partem deteriorem. Strenua, hic citam ac propensam significat.

Ames parentem, si æquus est: si alter, feras.

Bonum parentem ama, difficilem tolera, vel ob hoc, quia pater est. Aequus dixit, pro cōmodo & humano.

Aspicere oportet, quod possis deperdere.

Serua, quod nolis perire. Oculus autem, hoc est, præsentia domini optimus rei custos.

Amici vitia si feras, facis tua.

Tibi imputabitur, quicquid peccat amicus: cum non admoneas.

Aliena, homini ingenuo, acerba est seruitus.

Alijs seruire durum est ei, qui liber sit natus, & alijs

imperare solitus.

Absentem lædit, cum ebrio qui litigat.

Mens enim ebrij non adest; cum qua loquendum est. Itaq; perinde est, ac si non adesset ipse.

Amans iratus multa mentitur sibi.

Multa enim constituit in animo, quæ non præstat postea: Egône illam? Quæ me? quæ illum?

Auarus ipse miseriæ causa est suæ.

Nam sua sponte & volens pauper est.

Amans quid cupiat, scit: quid sapiat, non videt.

Amans sine iudicio cupit, nec expendit salubre sit, an perniciosum, id quod cupit.

Amans quod suspicatur vigilans, somniat.

Qui amant, ipsi somnia fingunt, & inani spe sibi blandiuntur.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Tristia facilè sparguntur in vulgus: quæ recta sunt & honesta, vix creduntur.

Amor extorqueri non potest, elabi potest.

Amor non potest subitò, viq; expelli: sed paulatim potest elabi.

Ab amante lacrymis redimat iracundiam.

Amans iratus lacrymis placatur.

Apertè mala cum est mulier, tum demum est bona.

Fucatũ & fraudulentũ est animal mulier, coq; minimè noxia, cùm palàm est mala. Indicat hic nullã esse bonam.

Auarum

Auarum facilè capias, vbi non sis idem.

Auarum non potest ferre auarus. Vel, Facilè falles auarum, nisi sis idem, quod ille est, id est, auarus & ipse.

Amare & sapere vix Deo conceditur.

Non est eiusdem amare, & sanæ mentis esse. Perinde quasi velis cum ratione insanire, quemadmodum habet Terentius.

Auarus, nisi cum moritur, nihil rectè facit.

Etenim cùm moritur, tum demum permittit alios suis opibus frui.

Astutè dum celatur, se ætas indicat.

Senectus celari non potest. Nisi fortè sic legendum est, Astu crimen celatur, ætas indicat. Tempus enim aperit omnia.

Auarus damno potius, quam sapiens dolet.

Sapiens non cruciatur damnis rerum: sed is, qui magni facit pecuniam.

Auaro quid mali optes, ni vt viuat diu?

Propterà quòd miserrimè viuat. Summum igitur malum optat auaro, qui optat diutinam vitam.

Animo dolenti nil oportet credere.

Quandiu doles, ne quid tibi ipsi fidas. Nihil enim sani suadet dolor. Expecta donec residat ægritudo, tum statue, quid velis loqui, aut facere.

Alienum nobis nostrum plus alijs placet.

Suæ quenq; sortis pœnitet. Aliena miratur, verbis duntaxat.

taxat. Cæterum si ad rem ventum sit, pauci velint cum alijs commutare.

Anus cum ludit, morti delitias facit.

Anum vicinam morti non decet lusus: videtur enim mortem delectare velle.

Ad pœnitendum properat, citò qui iudicat.

Ne statim pronuncies. Nam præcipitati iudicij sæpe pœnitet.

Amicos res opimæ parant, aduersæ probant.

Et hoc carmen deprauatum est: fortè sic legendum:

Amicum opimæ res parant, tristes probant.

Secunda fortuna conciliat amicos, aduersa explorat ficti sint, an veri.

Aleator quantò in arte est melior, tantò est nequior

Hoc est, carmen trochaicum. In mala re quò magis excellis, tantò sceleratior es. Veluti miles, quò melior est, hòc vir nequior.

Arcum intentio frangit, animum remissio.

Arcus frangitur, si nimium tendas. Animi vires augentur exercitatione, ocio franguntur.

Bis est gratum, quod opus est, vltro si offeras.

Beneficium precibus extortũ magnam gratiæ partem perdidit Quod vltro oblatum est, id bis gratum.

Beneficium dare qui nescit, iniustè petit.

Nõ debet vti beneficijs aliorũ, qui ipse nemini benefacit.

Bonum

Bonum est fugienda aspicere alieno in malo.

Item Plautus, Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit. Quid tibi sit fugiendum, id discas non tuo malo, sed ex aliorum malis exemplum sumito.

Beneficium accipere, libertatem vendere est.

Felicius est dare, quàm accipere. Perdit enim libertatem, quisquis vtitur alterius beneficio.

Bona nemini hora est, vt non alicui sit mala.

Nulla fortuna secunda est, quæ non alicuius malo contingat.

Bis enim mori est alterius arbitrio mori.

Mortem naturalem æquiore animo ferunt homines, adactam grauius.

Beneficia plura recipit, qui scit reddere,

Ingratis nemo plura committit. Quos experimur gratos, in hos maiora conferimus.

Bis peccas, cum peccanti obsequium accõmodas.

Nam & illum adiuuas, & te eiusdem malefacti reum facis.

Bonus animus læsus, grauius multo irascitur.

Lenis animus cùm incandescit, vehementius commouetur.

Bona mors est homini, vitæ quæ extinguit mala.

Miseris mors est optanda quoq;, vt quæ finem adferat malorum.

Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

Hunc versum nominatim citat Aulus Gellius inter Mimos Publianos.

Bonus animus nunquã erranti obsequiũ accõmodat

Qui probus est ipse, nunquam alteri peccanti assentitur.

Beneficium se dedisse qui dicit, petit.

Cõmemoratio beneficij dati, est reposcentis gratiam.

Coniunctio animi, maxima est cognatio.

Arctius alligat mutua beneuolentia, quàm affinitas sanguinis. Fortè versus hic ita legendus est.

Beneuolus animus maxima est cognatio.

Nam & hoc modo carmen constat, & in hac litera nempe B. reperiebatur.

Beneficium sæpe dare, docere est reddere.

Qui sæpius bene meretur de aliquo, is prouocat ad gratitudinem, quadam pertinacia benefaciendi.

Bonitatis verba imitari, maior malitia est.

Qui malus est, & bene loquitur, is plus quàm malus est.

Bona opinio homini tutior pecunia est.

Tutius est habere bonam famam quàm diuitias.

Bonum tametsi supprimitur, non extinguitur.

Veritas & iustitia premi potest ad tempus, sed emergit posteà.

Bis vincit, qui se vincit in victoria.

Qui moderatè vtitur victoria, is vincit primùm hostẽ,

deinde animum.

Benignus etiam dandi causam cogitat.

Qui liberalis est, non expectat, vt rogetur, sed vltro quæritat occasionem largiendi.

Bis interimitur, qui suis armis perit.

Magis nobis dolet calamitas, cuius ipsi ministrauimus occasionem. Veluti si quis hominē euehat ad magistratum, à quo posteà subuertatur.

Bene dormit, qui non sentit, quam malè dormiat.

Cùm abest sensus mali, nihil est mali. Veluti si quis alto somno obrutus, non sentiat incōmoditatem strati.

Bonorum crimen est officiosus miser.

Si calamitosus est, qui rectè viuit, hoc imputatur virtuti, cui dicūtur aduersari fortunam. Vel sic: Quum eget necessarijs vir probus, in dedecus vergit bonorum virorum, qui virtuti non habeant honorem.

Bona fama in tenebris proprium splendorē obtinet.

Decus rectè factorum non potest obscurari: lucet enim in ipso pectore, si non respondet opinio populi.

Bene cogitata si excidunt, non occidunt.

Quod rectè proposueris, etiam si ad tempus excidit animo, tamen non omnino perit.

Bene perdit nummos, iudici cum dat nocens.

Qui corrumpit iudicem pecunia, cùm sit nocens, perdit eam, sed suo bono, proinde bene perdit.

Bonis nocet, quisquis pepercerit malis.

Fit iniuria bonis, cum impunitas datur malis. Pauciores enim boni futuri sunt, si liceat impunè malos esse.

Bono iustitiæ proxima est seueritas.

Seueritas enim est iustitia rigidior & exactior, vergens tamen ad clementiam.

Bonum apud virum cito morietur iracundia.

Apud malos viros ira tardißimè senescit, apud bonos citò.

Bona turpitudo est, quæ periculum indicat.

Aut sic, quæ periculum vindicat. Satius est pudere, quàm pigere. Pudor vtilis est, per quem arcemur ab his, quæ periculosè fecerimus.

Bona comparat præsidia misericordia.

In alos misericors meretur, vt in ipsum fauentes sint alij, si quid inciderit.

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

Vilescit, quod consuetum esse cœperit. Bonis rebus nihil debet esse carius. Carum est autem, quod rarum est.

Beneficium dignis vbi das, omnes obligas.

Virtuti enim datur, non homini. Et tuo beneficio bonus in cœteros omnes vtitur.

Crudelis in re aduersa est obiurgatio.

Consolandus est amicus, non obiurgandus in rebus afflictis.

Cauendi nulla est dimittenda accasio.

Nunquam satis caueris. Aliquando nocendi est omittenda

tenda occaſio, cauendi nunquàm.

Cui ſemper dederis, vbi neges, rapere imperas.

Qui adſueuerit ſemper accipere, is putat iam ſibi deberi, quod datur, adeò vt ſi negaris, paratus ſit eripere vi. Hoc ad magnates peculiariter attinet.

Crudelem meditum intemperans æger facit.

Aegroti intemperantia fecit, vt medicus cogatur ad duriora remedia deſcendere, nempe ſectionem, aut vſtionem, & ſimilia.

Cuius mortem amici expectant, vitam oderunt.

Eius vita fuerit inuiſa oportet, cuius amici mortem optant.

Cum inimico nemo in gratiam cito redit.

Non eſt ſtatim fidendum inimico. Facilè diſſoluitur beneuolentia, at non facilè ſarcitur. Et ira omnium tardiſſimè ſeneſcit.

Citius venit periculum, cum contemnitur.

Magis nocet periculum his, qui negligunt, quàm qui cauent.

Caſta ad virum matrona parendo imperat.

Pudica vxor hoc impetrat obſequio ſuo, vt quicquid velit, faciat maritus: & magis impetrat cum obſequitur, quàm cum exigit.

Cito ignominia fit, ſuperbi gloria.

Arrogantiam ſemper ſequitur infamia. Et qui inſo-

lenter utitur gloria, incidit in ignominiam.

Consilio melius vincas, quam iracundia.

Ira præceps est, prudentia sedata. Hac citius efficies, quæ voles, quàm violentia & ferocia.

Cuius dolori remedium est patientia.

Omnis dolor lenitur patientia. Alia aliis malis sunt remedia, at patientia commune est malorum omnium lenimentum.

Contenni est leuius, quam stultia percuti.

Satius est contēni ob virtutē, quàm stultū quid agere.

Comes facundus in via, pro vehiculo est.

Et hic versus citatur ab Aulo Gellio. Iucundus confabulator facit, vt non sentias viæ tædium, perinde, ac si vehiculo poteris.

Cito improborum læta in perniciem cadunt.

Non est diuturna malorum felicitas.

Crimen relinquit vitæ, qui mortem appetit.

Videtur accusare vitam suam, qui mortem appetit.

Cui plus licet quam par est, plus vult quam licet.

Hunc versiculum adscripsi ex Gellio. Cui plus permittitur quàm æquum est, is plus sibi sumit, quàm oportet. Hoc conuenit in tyrannos, & vxoris.

Discipulus est prioris, posterior dies.

Quotidiana rerum experientia reddimur prudentiores.

Damnare est obiurgare, cum auxilio est opus.

Cùm amicus afflictus eget auxilio, tum obiurgare nõ est officiosum, sed dãnare est. Primùm eximendus est calamitati, posteà obiurgãdus, quòd sua culpa eã inciderit.

Diu apparandum est bellum, vt vincas celericùs.

Qui in aggrediendo nimiùm properant, aliquando tardius conficiunt. Mora in apparando, non dispendium est, sed lucrum, ad negocium citò conficiendum.

Dixeris maledicta cũcta, cũ ingratũ hominẽ dixeris.

Ingratitudo omnia vitia in se complectitur. Nullum igitur conuicium dici potest contumeliosius. Versus est Trochaicus.

De inimico ne loquare malum, si cogites.

Si cogitas nocere inimico, caue loquaris malè, cauebit enim ille, stultum est igitur maledicere. Nam si amicus est iniquè facis: sin inimicus, minus illi nocebis.

Deliberare vtilia, mora tutissima est.

Tutissimum est esse lentas consultationes. Nam præcipitata consilia plerunq; sunt inauspicata.

Dolor decrescit, vbi quo crescat, non habet.

Cùm malum venerit ad summum, tum necesse est, vt fiat remissius.

Dediscere flere fœminam, est mendacium.

Id est, fœmina nunquàm hoc dediscet.

Discordia fit charior concordia.

Amantium iræ, amoris redintegratio est.

Deliberandum eſt diu,quod ſtatuendum eſt ſemel.

De quo non potes niſi ſemel ſtatuere, veluti de matri monio,de ſacerdotio,de hoc diu deliberandum eſt,priuſquàm aggrediaris.

Difficilem oportet aurem habere ad crimina.

Ne facilè credas accuſanti quempiam.

Dum vita grata eſt,mortis conditio optima eſt.

Tum optimum eſt mori,cùm adhuc dulce eſt viuere.

Damnum appellandum eſt, cum mala fama lucrum.

Lucrum cum iactura famæ, damnum eſt,non lucrum.

Ducis in conſilio poſita eſt virtus militum.

Fruſtra ſunt fortes milites, ni ducis prudentia regantur.

Dies quod donat,timeas,cito raptum venit.

Quòd ſubitò contingit, ſubitò ſolet auferre fortuna. Fortaſſe teneas legendum pro timeas.

Dimiſſum quod neſcitur,non amittitur.

Non eſt damnum,quod non ſentis.

Etiam innocentes cogit mentiri dolor.

In tormentis ſæpe mentiuntur & innocentes, adacti cruciatu.

Etiam celeritas in deſiderio mora eſt.

Cupienti etiam feſtinatio videtur mora.

Ex vitio alterius ſapiens emendat ſuum.

Ex alienis erratis ſapiens colligit,quid ſit ſibi cauendum.

Et deest,& superat miseris cogitatio.

Deest, quia non vident, quo pacto poßint mederi malis: & superest, quia intelligunt, quid debuerint cauere, sed serò.

Etiam obliuisci, quod scis, interdum expedit.

Quædam huiusmodi sunt, vt sint dediscenda. Legi poterat, quod sis, vt sit sensus. Expedit aliquoties meminisse magis quid præsens tempus & res postulet, quàm tua dignitas.

Ex hominum quæstu, facta Fortuna est dea.

Studium lucri facit, vt Fortuna credatur esse dea, quæ faueat. Aut (ex questu) id est, querimonia. Nam illi imputant, si quid acciderit.

Effugere cupiditatem, regnum est vincere.

Vincere auaritiam, aut iram, plus est, quàm regnum.

Exuli vbi nusquam domus est, sine sepulchro est tanquam mortuus.

Opinor ita legendum.

Cui nusquam domus est, sine sepulchro est mortuus.

Id est, Exul qui nusquam habet domum, perinde est, vt mortuus insepultus, aut cui non est sepulchrum. Exilium enim mors est ciuilis.

Etiam qui faciunt, odio habent iniuriam.

Nolunt sibi fieri iniuriam nec ij, qui faciunt alijs.

Eripere telum, non dare irato, decet.

Irato non est dãda occasio nocendi, sed potius adimenda.

Sed denegare patriæ,exilium eſt pati.

Sic enim verſiculum hunc mutatimus,

Qui lacet, & non verſatur in republica, is ſua ſponte exul eſt.

Etiam capillus vnus habet vmbram ſuam.

Nihil eſt tam minutum,quod non poſſit aliquid.

Eheu quàm miſerum eſt,fieri metuendum ſenem.

Miſerrimum eſt conſeneſcere metu mali, quod non dum aduenerit.

Etiam hoſti eſt æquus,qui habet in conſilio fidem.

Qui ſequitur, quod dictat fides, non quod dolor, is etiam hoſtibus erit æquus.

Excelſis multò facilius caſus nocet.

Ex alto cadentibus periculoſior eſt ac facilior ruina. Ita periculoſius deijciuntur ex alta fortuna.

Fidem qui perdit,quo ſe ſeruet in reliquum?

Qui perdit pecuniam, habet in quod ſe ſeruet: qui fidem,nihil habet, cui ſe ſeruet.

Fortuna cùm blanditur,captatum venit.

Inſidiatur fortuna, cùm blanda eſt: ita tum maximè habenda eſt ſuſpecta,cùm maximè proſpera eſt.

Fortunam citius reperias,quam retineas.

Difficilimum eſt retinere fortunam, ne mutetur. Et maior virtus eſt tueri parta,quàm parare.

Formoſa facies,muta commendatio eſt.

Fauetur enim formoſis,etiam ſi nihil dicant.

Frustra rogatur, qui misceri non potest.

Qui non potest mollescere precibus, quid opus est hūc rogare?

Fraus est accipere, quod non posis reddere.

Dolus est accipere beneficium à quoquam, cui non poßit tantundem reddere.

Fortuna, nimium quem fouet, stultum facit.

Magnæ felicitatis comites sunt stultia, & arrogātia.

Fatetur facinus is, qui iudicium fugit.

Qui detrectat iudiciū, indicat se sibi malè cōsciū esse.

Felix improbitas, optimorum est calamitas.

Quoties fortuna fauet improbis, hoc fit calamitate, & malo optimorum.

Feras non culpes, quod vitari non potest.

Hic versus nominatim citatur à Gellio.

Quod mutari, corrigiq; nō potest, id tacitè ferendum est, non vituperandum.

Futura pugnant, vt se superari sinant.

Sic instant futura mala, vt tamen vinci vitariq; possint prudentia.

Furor fit læsa sæpius patientia.

Et hoc carmē citatur à Gellio. Lenes cùm sæpius prōuocantur, tandem iritati grauius irascuntur, quia rarius & serius commouentur.

Ficta, citò ad naturam redierint suam.

Simulata non diu durant. Et iuxta Flaccum,

Natu-

Naturam expellas furca, tamen vsq; recurret.
Ordo carminis inuersus est:
Citò ad naturam ficta redierint suam.

Fidem que perdit, nil potest vltra perdere.

Omnia perdidit, qui fidem perdidit. Pote legendum, pro potest.

Facilitas animi, ad partem stultitiæ rapit.

Facilè adducitur ad vitia, qui facilis est animo, vt Mitio ille Terentianus, qui ob facilitatem sexagenarius nouus factus est maritus.

Fides, vt anima, vnde abijt, nunquam eò redit.

Vt vita semel amissa, nunquàm reuertitur: sic nec fides. Iuxta illud: Qui semel scurra, nunquàm bonus pater familias.

Fidem nemo vnquam perdit, nisi, qui non habet.

Pecuniam non perdit, nisi qui habuit. At fidem is dicitur perdidisse, qui non habuit, id est, qui perfidus fuit.

Fortuna obesse nulli contenta est semel.

Nullum malum venit sine incursu alterius mali.

Fulmen est, vbi cum potestate habitat iracundia.

Versus est Trochaicus. Potens cùm irascitur, fulminat, non irascitur.

Frustra, cum ad senectã ventũ est, repetes adolescẽtiã

Et hic Trochaicus est. Non licet reiuuenescere. Proinde seni tractanda sunt senilia.

Falsum

Falſum maledictum maleuolum mendacium eſt.

Qui conuitiatur, & mentitur, is malitiosè mentitur.

Fœminæ naturam regere, deſperate eſt omnium.

Omnes deſperant ſe poſſe regere mulieris ingenium.

Fer difficilia, vt facilia leuius feras.

Exerce te rebus difficilioribus, vt alia faciliùs feras.

Fortuna nulli plus quam conſilium valet.

Conſilium plus efficit, quàm felicitas.

Fortuna vitrea eſt, quæ cum ſplendet, frangitur.

Vitrum cùm maximè lucet, tùm facilimè frangitur; ita ſplendidiſsima fortuna minimè durabilis eſt.

Feras, quod lædit, vt quod prodeſt, perferas.

Vt potiare commodo, feras incommodum.

Facit gratum fortuna, quam nemo videt.

Fortuna facit inuidioſum, niſi lateat. Ergo diſsimulanda eſt.

Frugalitas miſeria eſt rumoris boni,

Hunc rurſum addidi ex Gellio. Eſſe frugalem, rumor quidem bonus eſt, ſed infelix, & parum vulgo laudatus, cui profuſio magis placet. Niſi mauis miſeriam accipere pro penuria, ſiue inopia. Nam tum erit ſenſus: Qui laudatur frugalis, is non laudatur. Tertius ſenſus argutiſsimus eſt. Frugalitas eſt parſimoniæ vitium, ſed ſub honeſto, laudatoq; nomine.

Graue præiudicium eſt, quod iudicium non habet.

Poſt præiudicia ſequuntur iudicia, in quibus excutiuntur

tur præiudicia. At graue est illud præiudicium, quod non sequitur aliud iudicium, sed ipsum iudicij loco est: veluti si princeps præ se ferat animum inimicum in quempiam, nullus est iudex, qui secus ausit iudicare.

Grauissima est probi hominis iracundia.

Vir bonus vt tardior est ad iram, ita grauius irascitur, si victa sit illius bonitas.

Grauis animi pœna est, quem post factum pœnitet.

Magnam pœnam dedit, quem pœnitet facti.

Grauis animus dubiam non habet sententiam.

Vir constans certa habet consilia.

Graue est malum omne, quod sub aspectu latet.

Malum illud est immedicabile, quod prætextu bonæ rei personatum est. Nam hic aspectum vocat personam.

Grauius nocet, quodcunque inexpertum accidit.

Noua mala grauius dolent.

Grauior inimicus, qui latet sub pectore.

Affectus vitiosus maximè nocet homini: at is latet sub pectore, nec potest excuti.

Grauissimum est imperium consuetudinis.

Consuetudo planè tyrannidem quandam obtinet in rebus humanis, adeò vt stultissima quoq; si semel inoleuerint, reuelli non possint.

Graue crimen, etiam cum dictum est leuiter, nocet.

Veluti si quis apud Anglos vel ioco vocet alquem proditorem, non caret periculo, ob odium criminis.

Heu

Heu quam difficile est gloriæ custodia.

Fama honesta facilimè contaminatur, & difficilius est eam tueri, quàm parare.

Homo extra corpus est suum, cum irascitur.

Non est apud se, quisquis irascitur. Respondet illi superiori.

Absenti loquitur, qui cum irato litigat.

Heu quam est timendus, qui mori tutum putat.

Qui mortem contemnit, is vehementer est timendus: propterea quòd alienæ vitæ dominus est, quisquis suæ contemptor est.

Homo, qui in homine calamitoso est misericors, meminit sui.

Intelligit enim sibi posse accidere, vt sit opus auxilio. Versus est Trochaicus.

Est honesta turpitudo, pro bona causa mori.

Gloriosa est infamia, vitā impendere iustitiæ. Et hic Trochaicus est.

Habet in aduersis auxilia, qui in secundis cōmodat.

Et hic Trochaicus est. Qui cùm feliciter agit, aliјs subuenit, huic aliј subueniunt in rebus aduersis.

Heu quā miserū est lædi ab illo, ā quo nō possis queri

Et hic trochaicus est. Durum est lædi vel ab amico, vel à potente: quòd queri de altero non est honestum, de altero non est tutum.

Hominem experiri multa, paupertas iubet.

Paupertas ingeniosa est, & artium repertrix. Et, Ingenium

genium mala ſæpe mouent, iuxta Naſonem.

Heu dolor quã miſer eſt, qui in torméto vocẽ nõ habet.

Et hic Trochaicus eſt. In tormentis verum exquiritur. At quidam ita torquentur, vt non auſint verum dicere, ſcientes quid velit taceri, qui torquet.

Heu quã pœnitenda incurrunt homines viuẽdo diu.

In longa vita multa accidunt, quæ nolis. Hic quoque Trochaicus eſt.

Habet ſuum venenum blanda oratio.

Inſidioſa eſt blandiloquentia, & melle litum venenum.

Homo toties moritur, quoties amittit ſuos.

Orbitas mors quædam eſt.

Homo ſemp ĩn ſeſe aliud fert, in alterũ aliud cogitat.

Hic eſt Iambicus tetrameter. Nemo nõ eſt diſsimulator.

Honeſtus rumor alterum eſt patrimonium.

Tantundem ferè valet honeſta fama, quantum patrimonium.

Homo neſcit, ſi dolore fortunam inuenit.

Non ſentitur dolor, quo paratur aliquid commodi.

Honeſtè ſeruit, qui ſuccumbit tempori.

Honeſtum eſt ſeruire tempori, & cedere fortunæ ad tempus.

Homo vitæ commodatus, non donatus eſt.

Vita datur ad tempus, vt, qui dedit, exigat ſuo iure, quandocunq; velit.

Hæredem ſcire, vtilius eſt, quam quærere.

Quidam

Quidam codices habent ferre, pro scire. Satius est ferre qualecunq; hæredem, quàm nullum habere. Si legas scire, sensus est. Præstat habere liberos, quibus tua relinquas, quàm circumspicere alienos, quibus tua relinquas.

Hæredis fletus sub persona risus est.

Hic quoq; versus citatur à Gellio. Fletus hæredis, est risus personatus, id est, dissimulatus: gaudet enim etiam si fleat.

Habent locum maledicti crebræ nuptiæ.

Vulgus malè sentit de muliere sæpius nupta.

Inferior horret, quicquid peccat superior.

Quod principes peccant, id recidit in malum plebis.

Id agas, ne quis tuo te merito oderit.

Odium effugere non possumus: ne quis nos meritò oderit, id cauere possumus.

Inuitum cum retineas, exire incitas.

Qui non cupit manere, hunc quò magis retines, hoc magis cupit abire.

Ingenuitatem lædis, cum indignum rogas.

Serule est supplicem esse homini indigno. Læditur igitur ingenuitas.

In nullum auarus bonus est, in se pessimus.

Nulli benefacit auarus, se verò etiam discrutiat custodia rerum suarum.

Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.

Bis gratum est beneficium, quod statim prompteq; da-

tur egenti.

Instructa onopia est in diuitijs cupiditas.

Cupere cum abundes, inopia quædam est, non expedita, sed instructa & onusta, quasi dicas, diues inopia.

Inuitat culpam, qui peccatum præterit.

Qui dissimulat peccatum, is inuitat, vt iterũ peccetur.

Iucundum nihil est, nisi quod reficit varietas.

Nihil tam dulce, quod non pariat satietatem, nisi varietate condiatur.

Ingenuitas non recipit contumeliam.

Generosi & ingenui animi est, negligere cõtumeliam. Aut sic: Generosus animus impatiens est contumeliæ.

Impunè peccat in eum, qui pecat rarior.

Fortè sic legẽdum est: impunè peccat, cùm quis peccat, rarior. Aut, impunè peccat, cùm quis peccat rarius.

Ingratus vnus miseris omnibus nocet.

Vnius hominis ingratitudo facit, vt nec gratis succurratur, cùm egent.

In miseri vita nulla contumelia est.

Hoc carmen variè reperi deprauatum. Et haud scio, an rectè diuinarim. Non videtur cõtumelia, quam facias in hominẽ malũ & infelicẽ. Nisi sic mauis: In vitia miseri cõtumelia est dicere, id est, contumeliæ genus est insectari vitia hominis miseri, qui magis eget consolatione.

Inopiæ parua desunt, auaritiæ omnia.

Videtur hic versus deprauatus. Nam in cõtrouersijs

Seneca citat huiuſmodi Publij carmin.

Luxuriæ deſunt multa, auaritiæ omnia.

Quanquam hic quoq; verſus conſtabit ſi leges. Inopiæ deſunt parua, ſiue pauca, quòd ego malim. Multa deſiderat pauper ad vitæ vſum: ſed auarus magis eget, qui nec id habet, quod habet.

Ita amicum habeas, poſſe vt fieri inimicum putes.

Et hic citatur à Gellio. Sic ama tanquã oſurus. Ita confidas amico, vt ſi fiat inimicus, non multũ poſſit lædere.

Inuidiam ferre, aut fortis, aut felix poteſt.

Fortunati negligunt inuidiam, vir fortis contemnit.

In amore mendax ſemper iracundia.

Eadem eſt ſententia, quàm antè dixit.

Amans iratus multa mentitur ſibi.

Inuidia tacitè, ſed minutè iraſcitur.

Inuidus habet iram ſuam, ſed diſsimulatam, & minutam, hoc eſt, de re nihili.

Iratum breuiter vites, inimicum diu.

Ira ſtatim ſubſidit, odium diuturnum eſt.

Odit autem quiſquis eſt inimicus. Ab hoc igitur diu cauendum eſt, imò ſemper. Hoc ipſum admonet ſapiens Hebræus, Ab hoſte reconciliato cauendum.

Iniuriarum remedium eſt obliuio.

Vindicta non medetur iniurijs tibi factis, ſed obliuio optimè.

Iracundiam qui vincit, hostem superat maximum.

Trochaicus est. Fortissimi est iram suam vincere: hoc Alexander ille magnus orbis domitor non potuit.

In malis sperare bonum, nisi innocens, nemo solet.

Et hic Trochaicus. Bona conscientia facit, ut in malis speremus superos auxiliaturos.

In vindicando criminosa est celeritas.

Quidam habent, in iudicando. Ne sis præceps vel ad ultionem, vel ad iudicandum.

Inimicum quamuis humilem, docti est metuere.

Sapientis est non contemnere hostem quantumuis humilem: potest enim per occasionem nocere.

In calamitoso risus etiam iniuria est.

Miseri risu etiam offenduntur. Et quibus res sunt minus secūdæ, ad suspitionem mali rapiunt etiā casu dicta.

Iudex damnatur, cum nocens absoluitur.

Cum absoluitur nocens, tunc iudex non innocens sit oportet.

Ignoscere humanum, vbi pudet, cui ignoscitur.

Non ignoscendum est, nisi pœniteat facti.

In rebus dubijs plurima est audacia.

Fortè legendum est plurimum, vel plurimi. Multùm valet audacia, cùm res est dubia, hoc est, periculosa.

Illo nocens se damnat, quo peccat die.

Quisquis admittit scelus, illico sibi damnatus est, iudice conscientia, etiam si iudex nemo pronunciet.

Ita crede amico, ne sit inimico locus.

Idem dixit antea: Ita amicum habeas, &c.

Iratus etiam facinus consilium putat.

Qui irascitur, etiam scelus putat iudicio recteq; fieri. Aut, Iratus lædi se putat ab eo, qui bene consulit.

Improbè Neptunũ accusat, qui iterũ naufragiũ facit.

Hoc addidi ex Gellio. Qui semel expertus, iterum exponit se periculo, impudenter accusat fortunam. Est autem & hic Trohaicus tetrameter.

Loco ignominiæ est apud indignum dignitas.

Honor commissus indigno, non honestat eum, sed magis dedecorat.

Laus vbi noua oritur, etiam vetus admittitur.

Si iterum rectè facies, efficies, vt superiori de te famæ fidem habeant homines.

Leuis est fortuna, citò reposcit, quæ dedit.

Fortuna inconstans statim repetit, & aufert, si quid dedit.

Lex vniuersi est, quæ iubet nasci & mori,

Necessitas nascendi ac moriendi, neminem non complectitur.

Lucrum sine damno alterius fieri non potest.

Vnius lucrum damnum est alterius. At non item in rebus animi.

Lasciuia & laus nunquam habent concordiam.

Intemperantia semper obnoxia est infamiæ.

Legem nocens veretur:fortunam innocens.

Innocens & si non veretur leges, vt nocens, tamen timet fortunam, quæ nonnunquam opprimit innocentem.

Luxuriæ desunt multa, auaritiæ omnia.

Hunc versum Seneca citat in cõtrouersijs, Multis eget profusor, auarus eget omnibus. Illi multis est opus, qui multum absumit, huic nihil est satis, cùm sit insatiabilis.

Malignos fieri, maximè ingrati docent.

Ingrati faciunt, vt qui benigni fuerint, contractius donent. Hoc enim malignos vocat, id est, parcos.

Multis minatur, qui vni facit iniuriam.

Omnes expectant iniuriam ab eo, qui vni fecerit.

Mora omnis odio est:sed facit sapientiam.

Molesta est mora in omni re: tamen ea nos reddit sapientes, ne quid agamus temerè aut inconsultò.

Mala causa est, quæ requirit misericordiam.

Innocentia non eget misericordia, sed æquum desiderat iudicem. At cùm fiducia rei tota est in misericordia iudicis, pessimam habet causam.

Mori est felicis, antequam mortem inuocet,

Ille feliciter moritur, qui tum moritur, dum adhuc iucunda est vita, ac nondum huius tædio mortem optat. Quidam codices pro felicis habent felicius.

Miserum est tacere cogi, quod cupias loqui.

Durum est cùm non licet loqui, quod velis. Nam illic multò minus licebit facere, quæ velis, si loqui non licet.

Miserrima est fortuna, quæ inimico caret.

Felicitas incitat inimicitias. Ergo, cui nullus inuidet, is miserrimus sit oportet.

Malus est vocandus, qui sua causa est bonus.

Qui bene facit commodi sui causa, is malè facit.

Malus vbi bonum se simulat, tunc est pessimus.

Dissimulata malitia pessima est.

Metus cum venit, rarum habet somnus locum.

Timor abigit somnum. Aut, Non est dormitandum in periculo.

Mori necesse est, sed non quoties volueris.

Aliquando optant mortem homines, cùm mori non possint: At semel duntaxat moriendum: nam à morte nō datur reuiuiscere. Hoc dictum aduersus eos, qui quoties accidit aliquid in vita molesti, mortem optant, quasi liceat ruiuiscere.

Male geritur, quicquid geritur, fortunæ fide.

Quod à fortuna pendet, id parum est firmum.

Mortuo qui mittit munus, nil dat illi, adimit sibi.

Olim solebant inferias exhibere mortuis: hoc perit vivis, & nihil accipit mortuus. Trochaicus est.

Minus est quam seruus, dominus qui seruos timet.

Infra seruos est, qui seruos suos timet, nempe male sibi conscius.

Magis hæres fidus nascitur, quam scribitur.

Filius nascitur hæres, hæredipeta scribitur. Hoc aduersus

ſus illos, qui fraudatis ijs, quos natura coniunxit, ob offenſam aliquam res ſuas ad alienos transferunt.

Malo in conſilio fœminæ vincunt viros.

In rebus malis, plus ſapiunt fœminæ, quàm viri.

Mala eſt voluptas alienis aſſueſcere.

Dulcis cibus alienus: ſed fœda voluptas eſt aſſueſcere alienis.

Magno cũ periculo cuſtoditur, quod multis placet.

Trochaicus eſt. Difficile eſt ſeruare, quod expetunt multi, veluti pecuniam, aut formoſam vxorem.

Mala eſt medicina, vbi aliquid naturæ perit.

Medicina, quæ lædit naturam, dura eſt, velut, quæ membrum aufert.

Mala naturæ nunquam doctrina indigent.

Ad mala vel citra doctorẽ ſumus idonei: virtꝰ diſcitur.

Miſeriam neſcire, eſt ſine periculo viuere.

Qui ſine periculo viuit, is feliciter viuit.

Vita tuta, quamuis humilis, feliciſsima eſt.

Male viuunt, qui ſe ſemper victuros putant.

Semper enim prorogant in craſtinum, ſi quid eſt voluptatis, aut bonæ rei.

Maledictum interpretando facies acrius.

Quidam excuſant conuitium interpretatione, atque ita magis irritant.

Male ſecum agit æger, medicum qui hæredem facit.

Inuitat enim, vt occidat.

Minus

Minus decipitur, cui negatur celeriter.

Minus enim diu sperat, & frustratur leuius.

Mutate se bonitas, qaum irites iniuria.

Boni fiunt mali, si prouoces.

Mulier cum sola cogitat, male cogitat.

Mulier apud se cogitabunda, aliquid mali voluit in animo. Pudor enim cohibet, eum sexum, qui abest in solitudine.

Malè facere qui vult, nusquam non causam inuenit.

Malis nusquam deest occasio malè faciendi.

Maleuolus semper sua natura vescitur.

Etiam si deest præmium maleficij, tamen maleuolus fruitur sua malitia. & vel gratis malus est.

Multos timere debet, quem multi timent.

Quem multi timent, hunc pauci amant. Is igitur vicissim timeat oportet, à quibus timetur.

Malè imperando, summum imperium amittitur.

Summum imperium est bene imperare: id amittitur malè imperando. Aut, nullum imperiū tam potens, quod non amittatur, si tyrannicè imperes.

Mulier, quæ nubit multis, multis non placet.

Male audiunt vulgò, quæ sæpius mutant maritum. Aut infelices sunt, aut incontinentes, aut inconstantes, aut morosæ. Quæcunq; enim nubit marito secundo, priori displicuit, à quo diuertit.

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Nunquam te inuoluas huiusmodi nodo, vt explicare te non poßis. Hunc versum adiecimus ex Aulo Gellio.

Nihil agere semper infelici est optimum.

Qui infortunatus est in rebus gerendis, huic optimũ est in otio viuere.

Nil peccant oculi, si animus oculis imperet,

Oculos incusamus, quasi ministrent occasionem malarum cupiditatum. At animus in culpa est, qui oculis non imperat.

Nil proprium ducas, quod mutari poßsit.

Nihil existimes verè tuum ac perpetuum, quod poßsit auferri.

Non cito ruina perit vir, qui ruinam timet.

Fortasse sic legendum, vt sit Trochaicus.

Non citò perit ruina, qui ruinam prætimet.

Id est, non facilè opprimitur incommodo, qui præcauet incommodum: & non facilè opprimitur periculo, qui periculum obseruat.

Nescis quid optes, aut quid fugias, ita ludit dies.

Iambicus est tetrametet. Ita ludit tempus, & fortunæ vicißitudo, vt sæpe, quæ putaris optima, sentias maximè nocere, & contrà.

Nunquam periculum sine periculo vincitur.

Et hic citatur à Gellio. Audendum est aliquo pacto, si cupias effugere periculum. Nam qui timet omnia, nunquam

quam sese explicabit.

Nulla tam bona est fortuna, de qua nil posſis queri.

Trohaicus est. Felicitati semper aliquid adieunctum est incommodi.

Nusquã melio morimur homines, quã vbi libẽter vi-ximus.

Ibi mori optimũ, vbi iucundè viximus. Trochaicus est.

Negandi causa auaro nusquam deficit.

Qui non dat libenter, semper aliquam inuenit causam, quur non det.

Nimium altercando veritas amittitur.

Moderata disceptatione veritas excutitur, at immoderata perditur: id quod prorsus accidit sophistis quibusdã, ac rixosis disputatoribus. Hic versus à Gellio citatur.

Quotidie damnatur, qui semper timet.

Qui sibi conscius semper timet supplicium, is quotidie damnatur.

Quotidie est deterior posterior dies.

Semper ætas vergit in peius: hoc est, mores hominum in dies magis ac magis degenerant.

Ridiculum est, odio nocentis perdere innocentiam.

Trochaicus est. Stultum est sic odisse peccatum, vt ipse pecces: veluti si quis ob impudicam vxorem veneno tollat adulterum, & sic puniat adulterum, vt ipse fiat beneficus.

Pars beneficij est, quod petitur, bene si neges.

Quidam ita molestè dant, vt gratiã amittant beneficij.

Quidam adeò commodè negant, vt videantur dediſſe.

Stultum eſt timere, quod vitari non poteſt.

Veluti mortem, aut aliud fatale incommodum.

Timidus vocat ſe cautum, parcum ſordidus.

Suis quiſq; vitijs blanditur, eáq; extenuat mutatis nominibus.

Veterem ferendo iniuriam inuitas nouam.

Et hic refertur ab Aulio Gellio. Si ſinas impunitum peccatum, facis vt iterum libeat peccare.

Tam deeſt auaro, quod habet, quam quod nō habet.

Hunc ſenarium citat Seneca in controuerſijs. Auarus non magis vtitur ſuis, quàm alienis: vtriſq; igitur ex æquo caret.

O vita miſero longa, felici breuis.

Et hunc refert Seneca. Infelices laborant vitæ tædio. Felicibus mors ante diem videtur accidere, quòd vitæ tædium non ſentiant.

ALIQVOT SENTENTIAE INSIGNES EX VARIIS collectæ ſcriptoribus.

PITTACVS.

Difficilia, quæ pulchra.

Magiſtratus virum arguit.

Prudentis eſt proſpicere, nequid eueniat mali: fortis tolerare, ſi quid fortè obtigerit.

Ne cui calamitatem ſuam exprobraris.

Vxorem æqualem ducito.

BIAS.

Valere corpore, naturæ munus eſt: diuitiæ dantur à fortuna.

Sapientia, animi bonum eſt.

Ita diſpenſa tempus, quaſi & diu victurus, & mox moriturus.

Delibera lentè: quod decreueris, conſtanter vrge.

Ne præceps ſis ad loquendum.

Peſſimi conſultores, ira, & præcipitantia.

Sapiens omnia ſua bona ſecum portat.

CLEOBVLVS.

Amicos beneficijs foue, quò fiant amiciores: inimicis bene fac, quò fiant amici.

Egreſſurus domo tecum expendito, quid foris agere velis: domum vbi redieris, quid egeris, reputato.

Audiendi quàm loquendi ſtudioſior eſto.

Voluptati frænos inijcito.

Vxori præſentibus alienis nec blandire, nec iurgium facito.

Rebus ſecundis ne efferaris, aduerſis ne deijciaris.

PERIANDER.

Voluptas citò perit: honos immortalis eſt.

Tuta quies, periculoſa temeritas.

In rebus prosperis esto moderatus, in aduersis prudens.
Cura potest omnia.

ANACHARSIS.

De arte non iudicat nisi artifex.
Ex alienis vitijs disce, quàm fœda sint.
Linguam, ventrem, & pudenda cohibe.
Potior est vnus amicus insignis, quam multi vulgares.

THALES.

Difficillimum est omnium, nosse seipsum.
Quæ in alijs damnes, ipse ne feceris.
Amicorum, non minus absentium, quàm præsentium memores esse oportet.
Animus honestis artibus excolendus est potius, quàm forma corporis componenda.
Ne quæras fraude ditescere.
Qualem gratiam retuleris parentibus tuis, talem expecta & à liberis tuis.

SOLON.

Virtus fidelior est iureiurando.
Quod præclarum est, accuratè agendum.
Amicum ne temerè recipito, receptum ne reijcito.
Impera, sed prius doctus imperio parere.
Aesopus: Cum regibus aut omnino non loquendum, aut, quæ sunt iocundissima, loqui oportet.
Solon correxit, aut quæ sunt optima.

Rationi pareto.

Malorum consuetudinem fugito.

In defunctum maledicta ne congerito.

Filius ne parētem alere cogitor, à quo nullam artem ēdo ctus es.

Vitæ finem spectato.

CHILO LACEDAEMONIVS.

Si dixeris, quæ vis: audies quæ non vis.

Damnum turpi lucro potius esto.

Ne lingua præuertitor animum.

Quæ fieri non possunt, ne tentes.

Index aurum, aurum explorat hominem.

Amato tanquam osurus; oderis tanquam amaturus.

ARISTIPPVS.

Opes eiusmodi tibi para, quæ naui fracta simul cùm domino enatent

Fortunæ bona varij casus eripiunt: bona animi, quæ sola verè bona sunt, nec incendium, nec naufragium potest eripere.

Disce puer, quæ viro sunt vsui futura.

THEOPHRASTVS.

Prætiosissimus sumptus est tempus.

ANTISTHENES.

Regium est audire male, cùm feceris bene.

Satius est, in coruos, quàm in adulatores incidere. Illi mortuum exedunt, hi viuum etiam.

Quod rubigo ferro, hoc liuor homini.

Fratrum concordia quouis muro tutior.

Præcipua disciplina dediscere mala.

DIOGENES.

Vir bonus Dei simulachrum est.

Amor ociosorum est negotium.

Miserrima res senex egens.

Perniciosissimè mordent, ex feris bestijs, obtrectator, ex cicuribus adulator.

Oratio blanda melleus laqueus.

Venter vitæ Charybdis est.

Famosum scortum lætale mulsum.

Qui præclara loquūtur, nec faciunt, citharæ similes sunt: quæ sonat alijs, ipsa nec audiens, nec sentiens.

Ridiculè faciunt, qui in psalterio sonos aptant ligno, animum ad rectè viuendum non componunt.

Frustra viuit, cui, vt bene viuat, nulla cura est.

Qui forma decorus indecorè loquitur, ex eburnea vagina plumbeum educit gladium.

Serui heris, improbi seruiunt cupiditatibus.

Eruditio iuuenibus sobrietas est, senibus solatium, pauperibus diuitiæ, diuitibus ornamentum.

Nobilitas, gloria, diuitiæ malitiæ sunt velamenta.

SOCRATES.

Quæ supra nos nihil ad nos.
Hoc vnum scio, me nihil scire.

CRATES.

Vt in omni malo Punico granum aliquod putre est, ita nemo reperitur vndequaq; purus à vitio.

ZENO CITTIENSIS.

Non, qui magnus, statim bonus est, sed quisquis bonus, idem & magnus est.
Ideo natura dedit homini aures duas, os vnicum, vt plus audiamus, quàm loquamur.
Auribus attrahendi sunt homines potius, quàm pallio, id est persuasione magis, quàm violentia.
Lupinum aqua perfusum dulcescit, homo licet natura tristior, vino hilarescit.

THEMISTOCLES.

Præstat habere viros egentes pecunia, quàm pecuniam egentem viris.

PERICLES.

Amicum esse licet, sed vsq; ad aras, id est, amici causa non est violanda religio.

LAMACHVS.

Non licet in bello bis peccare.

IPHICRATES.

Indecora sapienti vox, Non putarā: aut, Non expectarā.

M. CVRIVS.

Præstantius est imperare aurum habentibus viris, quam habere aurum.

CATO SENIOR.

Mirum eam ciuitatem saluam esse posse, in qua minoris veneat bos, quàm piscis.

MVSONIVS APVD GELLIVM.

Si per laborem honesti quippiam egeris, labor abit, honestum manet: si per voluptatem turpe quippiam feceris, voluptas abit, turpitudo manet.

RODOLPHVS AGRICOLA

Ioanni Agricolæ suo fratri.

S. D.

NIHIL habeo mi frater, quod vel ego aptius tibi pro nostra necessitudine, vt qui frater sim tuus, afferre possim, vel tu potius pro tua ætate, vt qui prima iuuentæ spatia ingrederis, ex me expectare debeas, quàm vt, vndecunq; possim, ea tradam tibi, quibus & eruditione ornatior, & vita melior euadas. Idq; dignum studijs meis, dignum amore nostro arbitror munus, ea parare tibi, quorum vsus non tempore intercidat, non casibus obnoxius sit: sed quemadmodum natura perpetuò nos deuinxit pignore, ita illa quoq;, quæ à me accipis,

cipis, solida per inde sint, perpetuoq; tibi adiumento futura. Quòd si pulchrè apud poetam ille monuisse filium videtur, qui inquit.

Disce puer virtutem ex me, verumq; laborem:
Fortunam ex alijs.

Et ille quidem, cuius omnis conatus pendebat ex fortuna, omnis ad fortunam labor dirigebatur: non immeritò virtutis ego tibi hortamenta colligam, qui vitam hactenus eis impendi studijs, quæ vera, certissimaq; ad virtutem ducunt via, quæq; in rebus humanis quid expetendum sit, quid fugiendum, quid rectè secusuè fiat, veluti in speculo, conspiciendum nobis, considerandumq; proponunt. Cùm sint autem permulta, quæ ad vitæ pertineant institutionem, Græcis, Latinisq; literis conscripta, egregia in primis & admirabilis Isocratis ad Demonicum Parænesis mihi videtur. Ea enim suauitas est dicendi, is ornatus, & (vt ita dicam) sculptura orationis, tanta prætereà maiestas, vtilitas, decor præceptorum, vt si, quemadmodum pugiles meditatos quosdam nodos nexusq; habent, quibus in certamine subito, vel non cogitantes etiã vtantur: ita nos quoq; oportetat, certa quædã, & ad manũ deposita vitæ habere præcepta, quæ omnes nostras, velut ad filũ, dirigãt actiones, quorumq; tenax infixa mentibus nostris memoria, recti nos limitẽ egredi vbiq; vetet: hic libellus aptus vel maximè ad hanc rẽ, atq;

accõmodatus mihi videatur. Eum itaq; in Latinum sermonem è Græco conuerti, rem scrupulosam conatus, vt numeros quoq;, quorum ille fuit obseruãtissimus, & schemata, vel (vt nos dicimus) exornationes orationis, quoad possem, imitarer. Per similiter enim cadentia & desinentia, & æquata, & contraposita, & reliquos id genus ornatus, voluitur oratio. Quorũ vt studiosus præcipuè Gorgias Leõtinus præceptor ipsius, alijq; ætatis illius sophistæ fuerunt, ita diligentior ipse, vt secuta ipsum, non affectata viderentur. Hunc ego legendum tibi etiam atque etiam, & ad verbum quoq; ediscẽdum censeo, semperq; velut ante oculos tanquam regulam quandam vitæq; præscriptum habendum. Ita fiet, vt non solum instruat os tuum, verum animum quoq; emendet. Quemadmodum enim ad doctrinam præcipuum est intelligere, quæ legas, ita ad virtutem maximum, facere, quæ intelligas.

ISOCRATIS AD DEMONICVM PArænesis, per eruditissimum virum Rodolphum Agricolam è Græco in Latinum sermonem traducta.

IN MVLTIS DEMONICE *rebus multum inuenimus distantes bonorum mentes, atque malorum cogitationes, multò verò maximũ accipere discrimẽ circa mutuã consuetu-*

consuetudinem vitæ. Hi enim præsentes solùm amicos venerantur: Alij eos quoq;, qui longè absunt, beneuolentia prosequũtur. Ac malorum quidẽ amicitias tẽpus exiguũ dissoluit: at bonorũ, ne omnis quidẽ æui tractus extinguit. Cùm putẽ igitur eos, qui gloriam expetunt, quiq; suos eruditioni conatus destinant, bonos & nequaquam malos decere sectari, hanc orationẽ dono tibi misi, indiciũ erga te beneuolentiæ, signumq; cũ Hipponico familiaritatis. Decet enim liberos, quemadmodum facultatũ, ita amiticiæ quoq; paternæ hæreditatẽ suscipere. Video autem & occasionẽ nobis cõuenientem, & præsentis nos opportunitatem tẽporis adiuuãtem. Tu enim erudiri cupis, ego erudire alios adnitor. Tu sapientiæ studio ad huc teneris, ego deditos illi rectà via deduco. Quicunq; autẽ adhortatorias ad amicos suos orationes cõscribunt, pulchrũ illi quidem opus assumunt, non tamen circa id, quod est in philosophia præstantissimũ, laborant. Qui verò adolescẽtibus præmõstrant, non ea, quibus vehementiã in dicendo cõsequantur, sed quo pacto vita moribusq; industrij fiant, tãto magis quàm illi, audientibus prosunt, quantũ interest, quòd illi ad sola ipsos verba confirmant, hi verò ipsorum quoq; facta emendãt. Quamobrẽ nos, non exhortationem tibi parãtes, sed institutionẽ tibi scribentes, pergemus nostri te cõsilij participẽ facere, quas res oporteat adolescẽtes desiderare, & quæ rursus opera vitare: qualibus itẽ

hominibus se coniungere, & quomodo suam ipsorum vitam instituere. Quicunq; enim vitæ cursum hoc itinere fecerunt, hi soli ad ipsam virtutem ingenuè adire potuerunt, qua nō res honestior, non constantior est vlla. Pulchritudo enim vel valetudine perit, vel tempore flaccescit. Diuitiæ vitiorum sunt potius, quàm integritatis ministræ, facultatem nempe desidiæ præbentes, & ad voluptatem iuuenes excitantes. Robur prudentiæ cōiectum profuit: sine illa verò, sæpius eum, qui id habet, offendit: & corpora quidem eorum, qui se exercent, adornat, industriam verò mentis obscurat. Virtutis autem possessio, quorum bona fide mentibus ipsa coaluerit, sola consenescit. Diuitijs potior, vtiliorq; generis splendore: quæq; fieri nequeunt ab alijs, illa suis viribus subdens, & multitudini metuenda, constanter expectans, desidiam ducens, laborem laudem arbitratur. Hoc cognitu perfacilè est ex gloria certaminum Herculis, operumq; à Theseo gestorum, quibus morum præstantia tantum laudis insigne operibus adiecit, vt omnis temporum posteritas, rebus, quas gesserunt, offundere nequierit obliuionem. Sed & tu quoq; memor patris tui viuendi sectæ, non ne habebis pulchrum ac domesticum eorum, quæ à me tibi dicitur, exemplum? Neq; enim parui virtutem faciens, neq; socordiæ deditus egit ætatem, sed corpus laboribus exercebat, animo pericula subibat, neque extra modum diui-

tias expetebat, sed præsentibus: quidem fruebatur bonis veluti mortalis, gerebatq; curam futurorum velut immortalis. Neque verò contemptè vitam instituerat, sed elegans erat & magnificus, simulq; expositus amicis. Impensius laudabat officio ipsum prosequentes, quàm generis sibi necessitudine deuinctos. Persuadebat enim multò ad amicitiam efficatiorem esse naturam lege, mores genere, electionem necessitate. Tempus in præsentia nos deficeret, si omnes illius actiones enumerare pergamus, exacteq; de illis nobis alio erit loco disserendum. Nunc signum quoddam Hipponici sustulimus naturæ, ad quem, velut exemplar, vitam formes oportet, legemq; tibi mores illius putes, & imitatorem te æmulumq; virtutis paternæ præbeas. Turpe namq; fuerit pictores pulcherrima quæq; exprimere animantium, & liberos non imitari industriam parentum. Existimes autem nullum ita pugilem cõtra aduersarios suos decere meditari, sicut te considerare, quo pacto cum patris tui ratione viuendi decertes: fieri autem non potest, vt animum quisquam taliter formet, nisi multis antè honestisq; præceptis fuerit expletus. Corpora nanq; moderatis laboribus, animus verò actionibus honestis roboratur. Experiar igitur breuiter ea tibi exhibere, quibus obseruandis, in vita plurimum videaris virtutibus additurus, & gloriam cunctos apud homines consecuturus.

Primum

Primum quidem piè diuina colas, nõ solum sacrificãs, verum etiã, quod iuraris, præstãs. Illud enim affluentiæ opum est signum, hoc morum probitatis indicium.

Numen venerare semper quidẽ, præsertim, quod ciuitas: sic enim simul videberis sacra Deo facere, legibusq; obtemperare.

Talem te exhibeas erga parentes, quales exhibere se tibi voles ex te progenitos.

Firma exercitationibus te corporis, non ijs, quæ robori, sed quæ sanitati conducunt. Id assequeris, si desinẽs laborare, tolerando adhuc labori sufficies.

Neq; in risum procliuis esse velis, neq; in verba confidens. Illud enim stulti est, istud furentis.

Quæ factu turpia sunt, ne dictu quidem putes honesta.

Fac assuescas non tristis esse, sed cogitabũdus. Propter illud enim ferox, propter hoc prouidus essecrederis.

Putes in primis decere te modestiam, pudorem, iustitiam, temperantiam. Istis enim omnibus contineri probitas adolescentium videtur, Neq; latiturum te, si turpe quippiam feceris, speres: vt enim alios celes, teipsum tamen conscium habebis.

Deum time, parentes honora, amicos reuerere, legibus obedi, voluptates sectare gloriæ iũctas: oblectatione enim cũ honestate nihil est melius, sine illa verò nihil est peius.

Obtrectationes deuites, tametsi fuerint falsæ, vulgus

enim

enim veritatem ignorat, opinionemq; potius spectat.

Sic facito cuncta, velut neminem celaturus tametsi enim parumper occultes, postea tamen detegeris.

Plurimum tibi opinionis adiunges; si appareat ea te non facere, quæ si fuerint ab alijs facta, reprehendas.

Si cupidè didiceris, multa quoq; disces. Quorum habes doctrinam, ea meditationum custodias curis: at quæ nescis, ea perceptis adiunge doctrinis. Aequè nanq; turpe est eum, qui vtilem audit orationem, nõ addiscere, & cui datur ab amicis munus aliquod, non recipere.

Vitæ ocium studio percipiendæ eruditionis impende: sic enim difficulter ab alijs inuenta, facilè tibi percipere continget.

Puta multitudinem præceptionum multis opibus esse potiorem: istæ enim celeriter dilabuntur, illæ in omne per manent tempus. Sola enim rerum omnium immortalis est sapientia.

Ne pigeat longum facere iter ad eos, qui conducibile se aliquid docere profitetur. Turpe nanq; fuerit mercatores tanta trãsire maria, quò cumulatiores suas opes efficiãt: adolescẽtes verò ne terra quidẽ sustinere proficisci aliquò, quatenus meliorem suam faciant mentem.

Moribus fac vt sis comis, verbis autem affabilis: est autem comitatis, benignè obuios appellare: affabilitatis, familiariter cum ipsis verba communicare.

Benignum te præbeas cunctis, optimis autem vtaris: Sic & illis inimicus non eris, & istis amicus fies.

Neq; crebrò conuenias eosdem, neq; diu cum eis agas de eisdem. Satietas enim est omnium.

Exerce spontaneis teipsum laboribus, vt adactos quoque perferre queas.

A quibus turpe est animum vinci, eorum omnium tẽperantiam exerce, lucri, iræ, voluptatis, doloris. Id autẽ continget, si lucrum putaueris id, quo gloriam augeas, nõ quò diuitijs addas.

In ira, si talis sis aduersus peccantes, quales delinquẽti tibi esse alios velles: in iucundis, si turpe putaueris, seruis tute tuis imperare, voluptatibus verò seruire: in aduersis, si alienas respicias calamitates, tibiq; quòd homo sis in memoriam subinde deducas.

Verborum magis, quàm pecuniarum deposita tuere: decet nanq; viros iureiurando se fideliores præstare.

Consentaneum puta perinde malis non credere, quẽadmodum fidem bonis habere.

Quæ nolis efferri, nemini dixeris, nisi tantundem expediat ea taceri, & tibi dicenti, & illis qui audierunt.

Iusiurandum adactum, propter duas accipito causas, vel vt teipsum turpi crimine exoluas, vel vt amicos tuos in magnis periculis serues. Pecuniarum autẽ gratia nullum numen iuraueris. Videberis enim alijs peierare, alijs

pecunia

pecuniarum cupidus esse.

Nullum fac amicum, nisi exploraueris antè, quo pacto prioribus sit vsus amicis. Spera nanq; ipsum erga te futurum talem, qualis & erga illos fuit.

Tardè fias amicus. factus autem, da operam, vt permaneas. Tantundem enim dedecoris est, & nullum amicum habere, & crebros subinde amicos mutare.

Neq; cum damno amicos probes, nec inexpertus ipsorum esse velis. Hoc autem facies, si & cum nullius indigeas, te simules indigere: & illa quæ vulgari nihil referat, velut occultãda concredas: deceptus enim opinione, nihil offendes: non deceptus, mores illorum rebus fictis nosces. Amicos proba, & ex vitæ aduersitate, & ex periculorum societate. Aurum enim igne perspicimus, amicos verò inter aduersa cognoscimus.

Amicis hoc pacto vteris cõmodissimè, si non, vt ab eis rogeris, expectes, sed pollicens vltro, ipsis in tempore succurras.

Aequè putes turpè, & ab inimicis superari iniurijs, & ab amicis superari beneficijs.

In familiaritate proba non solùm malis tuis indolentes, verumetiam bonis non inuidentes: multos enim, qui cum infelicibus mœrent, prosperitatis illorum inuidia torquet.

Absentiũ amicorũ fac memineris apud præsentes, vt ra

tionem

tionem etiam istorum quoq; absentium habere videaris.

Circa vestitum elegans, non splendidus esse velis. Est autem elegantis quidem magnificum, splendidi verò esse profusum. Ama rerum non immensam possessionem, sed moderatam perfruitionem.

Contemne diuitiarum studio occupatos, atq; ijs, quæ habent vti nescientes. Simile nanq; cõtingit illis, quod equum poßidenti bonum, & equitare nescienti.

Adnitere diuitias tibi, pecunias scilicet, atq; possessiones apparare. Sunt autem pecuniæ illorum qui rectè ipsis fruisciciunt: possessiones; qui ipsis vti queunt.

Dilige quas habes facultates, duas ob causas, vt & magnum aliquod damnum resarcire, & amicis probis laborantibus poßis opem ferre: ad reliquum vitæ vsum, nõ plus æquo, sed moderatè ista concupisce.

Amplectere quidem præsentia, quæras q; meliora.

Nulli calamitatem exprobaris: communis enim est fortuna, futurum incertum.

Bonis benefac: honestus enim thesaurus est gratia, quæ à bono viro debetur.

Si malis benefacias, simile tibi cõtinget, quod qui alienos canes pascant. Illi enim danti, sicut temere accurrẽti, allatrant: mali quoq; eos, qui prosunt, sicut qui nocent, similiter offendunt.

Adulantes auersare perinde atq; fallentes: vtriq; enim,

enim, cùm eis fides habetur, iniuriâ afficiunt eos, qui sibi crediderunt.

Si amplexus fueris amicos, qui ad peßima gratificantur, nõ habebis vnquam, qui tibi ad ea, quæ sunt optima, sequendum aßistant.

Comem te præbeas eis, quibus cum conuerseris, & nõ insolentem. Superborum enim fastũ vix serui quoq; perferent: at morum comitatẽ cuncti benigniter acceptant.

Eris autem comis, si neq; iurgator sis, neq; implacidus neq; cum omnibus contendas, neq; iræ eorum, cum quibus agis, celeriter occurras, neq; si iniustè quidem fuerint irati, sed efferuescentibus concedas, deinde ipsos, vbi relanguerit ira, reprehendas. Neq; inter ridicula serijs, neq; inter seria ridiculis gaudeas. Intempestiuũ enim vbiq; est molestum. Neq; ingratè gratiam ineas, quod multis euenit, qui faciunt quidẽ, sed ægrè tamen amicis inseruiunt. Neq; cupidus fueris, vel culpandi, quia graue est, vel castigandi, quia acerbum.

In primis caue tibi à potandi consuetudine: quod si quando tulerit tempus, ante ebrietatem surge: cùm fuerit mens vino corrupta, patitur idem, quod currus solent, qui suos effuderunt aurigas. Illi nanq; nullo ordine, suis destituti rectoribus feruntur: animus quoq; plurima peccat ratione subuersa.

Immortalia sentias, magnitudinem animi præ te feren

H do:

do: mortalia verò, moderatè præsentibus perfruendo.

Tanto modestiam meliorem immodestia putes, quantum est, quòd alia quidem omnia perversè facta lucro sunt eis, qui illa admittunt: sola autem immodestia damno afficit eam habentes: plerunq; enim, quos verbis offenderunt, illis rebus pœnas luunt.

Quorum conciliare tibi amicitiã velis, boni quippiam de eis prædices apud illos, qui sunt renuntiaturi. Principium enim amicitiæ laus est: inimicitiæ vituperium.

Quum consulis, præterita sumas in exemplum futurorum: latens enim, ex eo quod apertum est, expeditissimè poteris cognoscere.

Delibera diu, celeriter verò confice, quod decreuisti.

Optimum puta contingere nobis à Deo prosperitatem: à nobis ipsis prudentiam.

Quibus de rebus liberè proloqui te pudet, visq; cum amicis aliquibus de eis cõmunicare, verbis, velut de alieno negotio, vtere. Sic enim & illorum sententiam nosces, teq; ipsum haud quaquam manifestum reddes.

Quum super tuis rebus aliquem in consilium tibi assumes, considera primùm quo pacto suas ipse res gessit. Qui enim malè administrauit suas, nunquam bene consulet in alienis.

Ita poteris maximè ad consulendum excitari, si calamitates quas affert temeritas, spectes: sanitatis nanq;

tunc

tunc præcipuè curam habemus, cum valetudinis aduersæ dolorum recordamur.

Regum imitare mores, illorumq; vitæ rationem secta re: videberis enim amplecti illos, vel æmulari. Itaq; apud multitudinem tibi maiorem cõtinget laudem assequi, & constantiore regum beneuolentia perfrui.

Obsequere legibus, quas reges statuunt, firmißimam tamen legem mores illorum putes. Sicut enim, qui Rempublicã gubernat, opus habet populum obseruare: ita sub principatu viuentem, maximè regem decet honorare.

Magistratu præditus, nemine ad obeunda ministeria malo vtere. Quæ enim ille deliquerit, eorum in te culpa refertur.

Ex publicis administrationibus abeas, non opibus cumulatior, sed gloria honestior. Multis enim opibus præstantior est multitudinis laus.

Nullam rem inhonestam neq; dicto neq; facto iuueris. Videberis enim ipse talia facere, qualia facientes alios tueris.

Sic te compara, vt alijs superior esse poßis, sis tamen æquo contentus, vt iustitiam videaris expetere, non propter imbecillitatem, sed propter æquitatem.

Elige iustam potius paupertatem, quam diuitias iniustas. Tanto enim præstantior est opibus iustitia, vt illæ solis diuitibus prosint, hæc verò defunctis etiam gloriam

præstet: & illæ passim improbis cõtingant hæc malis prorsus sit inaccessa.

Neminem tibi iunxeris eorum, quibus iniustitia lucro est, sed potius eos, qui propter iustitiam ferunt iacturas. Iusti enim, & si nulla alia re superent iniustos, honesta tamen spe ipsos antecellunt.

Omnium curam gere, quæ ad vitam pertinent, maximeq; omnium prouidentiam tui ipsius exerce: maximum enim in minimo est, mens bona in humano corpore.

Operam da, vt sis corpore laborum patiens, animo sapientiæ appetens, vt illo perficere possis decreta, hoc decernere facienda.

Quicquid dicturus es prius apud animũ tuum expende. Multorum enim cogitationem lingua præcurrit.

Puta rerum humanarum nihil esse firmum: ita nec in prosperis lætitia gesties, nec in aduersis dolore concides.

Duo tibi tempora ad dicendum deputa, vel cùm sint aliqua, de quibus exploratum habeas, vel de quibus dicere est necesse. In solis enim istis potior est silentio sermo: in reliquis melius fuerit tacere, quàm loqui.

Gaude cùm tibi contigerint bona, moderateq; dole, vbi inciderint mala: neutrius tamẽ animi in alijs esse velis manifestus: absurdum enim est reconditas in domibus opes asseruare, & cogitationem in propatulo positam circumferre.

Maris

Magis dedecus vites, quàm periculum. Oportet enim malis formidabilem esse finem vitæ, probis verò vitam cum turpitudine coniunctam.

Conare in primis vitam in tuto collocare. Quòd si tamen contigerit in periculum te deuocari, quære in bello salutem cum honesta opinione, & non cum pudenda fama: mori nanq; cunctis prouidentia decreuit, sed honestè vita decedere, id bonis tantùm viris proprium natura concessit.

NEC mirum tibi videatur, si multa quæ diximus haud quaquam præsenti tuæ conueniunt ætati. Non enim id me latebat, sed statui eadem opera & præsentis vitæ consilium tibi proferre, & futuri temporis monita relinquere: quæ quanto tibi sint vsui futura, facilè cognoscas: qui verò tibi cum beneuolentia consulat, difficulter consequeris. Vt ergo reliqua nō ex alio requiras, sed hinc, velut ex ærario, proferas, decreui nihil eorum prætermittere, quæcunq; tibi possim in consilium afferre. Gratiam autem habeo Deo ingentem, si quàm de te concepi, non me fallat opinio. Plerosq; enim videmus, vt cibis iucundissimis potius, quam saluberrimis delectari: ita seducentibus à vero amicis potius accedere, quàm illis, qui ad meliora hortentur. Te verò puto contra instituisse pergere, iudicium mihi, tuam circa reliquum vitæ cultum industriam sumens. Qui enim rectissima sibi ipse

agere inducit, consentaneum est eum aliorum ad virtutem exhortantium monita non segniter amplecti. Praecipuè excitabit, vt rerum honestarū amore tenearis, si perspexeris, quot ex ijs voluptates perquam legitimè habemus. In socordia, nanq; satiandis umq; libidinum studio, continuò sunt labores voluptatibus adiuncti: enixius verò ad virtutem conatus, modestaq; vitae institutio, synceras semper, certioresq; referūt oblectationes. Et illic quidem gauisi primum, posteà dolemus: hic post laborem voluptates capimus. In cunctis autem rebus, non ita principij meminimus, quemadmodum exitus sensu mouemur. Plurima enim in vita non propter res ipsas agimus, sed consequentium gratia elaboramus. Cogita autē quòd malis conuenit, passim quicquid obuium est agere: Hāc enim protinus vitae sibi regulam praescripserunt. Bonos verò oportet nequaquam virtutem negligere, vel in multorum incurrere reprehensiones. Cuncti enim non perinde oderunt eos, qui se fallunt, sicut, qui probos esse se iactant, nullaq; in re vulgò sunt praeferendi. Rectè quidem. Nam si eos, qui solis verbis fraudem struunt, improbamus: quomodo eos, qui tota aberrant via, non asperandos putabimus? meritoq; credimus istos non solùm in seipsos delinquere, sed & animi sui esse proditores: ipsa enim opes illis gloriamq; & amicos peperit: illi verò seipsos indignos hac sua felicitate fecerunt. Quòd si oportet eum, qui mortalis

talis sit, scrutari coniectura cœlestium mentem, arbitror in familiarissimis suis maximè ostendisse, quo modo boni sint malisq; affecti hominibus. Iupiter enim Herculẽ & Tantalum genuit, quẽadmodum fabulæ tradunt, cunctiq; credunt: & illum quidem propter virtutem immortalitate donauit, hunc propter improbitatẽ grauissimis calamitatibus oppressit. Quibus vtentem exemplis expetere decet honestatem, & non modò his, quæ nos diximus, sed ex poetis pulcherrimum quodq; ediscere, & reliquos eruditos, si quid dixerunt vtile, scrutari. Quemadmodum videmus apem omnibus flosculis insidentẽ, & de vnoquoq; optima carpentem: ita oportet, qui vitæ disciplinam expetunt, nullius rei rudes esse, & vndiq;, quæ sunt vtilia, colligere. Vix enim quis hac diligentia naturæ poterit errata superare.

FINIS.

VITAE SANCTORVM EX BREuiario Romano desumptæ, ad puerorum institutionem.

PRAESENTATIO BEATAE MARIAE. 637.

BEATA virgo Maria, quæ peperit mundi redemptorem: vt erat etiam ante quam in lucem ederetur, plena gratia: ac peccati omnis immunis, sic in omni ætate præbebat magna documenta insitæ virtutis & gratiæ. Præsentata igitur quasi mulier ætatis iam prouectæ in templo supplex dominum adorabat, ac in Dei laudibus cõstantissimè perseuerabat: cõuenientibus videlicet initijs, vitã institues, qualis eã decebat, quæ filiũ Dei superueniente Spiritu sancto virgo esset paritura.

SANCTVS GREGORIVS Papa. 584.

GRegorius patria Romanus ex ordine Senatorio, magno omnium consensu inuitus etiam cum monachus esset atque leuita, pontifex creatur anno domini sexcentesimo decimo nono. Qui sic vixit, vt clarissimum exemplum reliquerit successoribus suis vel morum sanctitatis, vel diligentiæ in rebus agendis, vel doctrinæ

doctrinæ, quam varijs scriptis ostēdit, quæ multa & præclara posteritati reliquit. Hic instituit vt Kyrie eleyson nouies in ecclesia caneretur. Item vt cantaretur Halleluia, præterquam à Septuagesima vsq; ad pascha. Idem in Canone redegit illud, diesq; nostros in tua pace disponas. Nec nō supplicationes maiores, quas Græci Litanias vocant: & stationum magnam partem instituit. Ab hoc probis doctisq; viris ad prædicandū Euangelium missis, Angli fidē Christi integrè publico consensu acceperunt. Eiusdem potißimum opera Gotthi ad catholicam fidem ex Arriana secta rediere. Hic paternam domum in monasteriū conuertit, vbi pauperes peregrinos alebat. Obijt anno sui Pontificatus decimo tertio, mense sexto, quarto Idus Martij: sepultusq; est in Basilica Petri.

SANCTVS AMBROSIVS

Episcopus. 641.

AMbrosius *Mediolanensis antistes Ambrosio patre ciue Romano Galliam administrāte natus est. Cuius in ore dormientis in cunis examen apū præstantiam viri portendens consedisse memoratur. Sed Romæ liberalibus disciplinis eruditus, ob ingenij eius acumen, & solertiam, à Probo præfecto, vt Liguriam gubernaret missus, Mediolanum venit, vbi mortuo Auxentio Episcopo Arriano cum populus in electione præsulis dis*

ſideret & ipſe ſeditionis ſedandæ ſtudio, ad eccleſiã perrexiſſet, ſubita totius populi voce Ambroſium epiſcopum acclamantis, incredibili & catholicorum & Arrianorum conſenſu, pontifex eligitur. Quod onus & ſi diu ſubire recuſauerit, tamen Valentiniano Imperatore electionem libenter approbante, non potuit populi, ſimul, ac Imperatoris deſiderio, & voluntati reſiſtere. Suſcepto igitur epiſcopatu ea vitæ ſanctimonia, ac morum integritate, autoritateq; munus obiuit, vt Theodoſius Imperator, quo iubente propter magiſtratus ociſos Theſalonica ciuitas fuerat occidione cæſa, Mediolani Ambroſio ſe ingreſſu eccleſiæ prohibenti, & cõmiſſum ſcelus magna cum libertate improperanti, paruerit: & publicè pœnitentiam egerit ab eodem iniunctam. Demum poſt multos exhauſtos labores pro Chriſti eccleſia, poſt multa librorum volumina, ſanctè, & ſapienter conſcripta, pietate, ac miraculis clarus, quieuit in domino, pridie nonas Aprilis, anno Chriſti nati trecenteſimo octogeſimo, cuius feſtum ab eccleſia celebratur ſeptimo Idus Decembris, quo die epiſcopun creatus eſt.

SANCTVS AVGVSTINVS

Epiſcopus. 618.

Auguſtinus Tagaſtæ (quod eſt in Africa oppidum) honeſtis parentibus ortus, omniũ fere ſuorum æqualium

lium doctißimus, sed in adolescentia Christianæ religioni alienus, Mediolanum contendit: vbi cum sanctum Ambrosium ad populum de religione concionantem frequenter audisset, priuatis quoque colloquijs eius eruditus, & conuersus, trigesimo suæ ætatis anno ab eodem fuit baptizatus. Vnde reuersus in Africam christianißimè ac sanctißimè viuens à Valerio viro sancto Hipponensi episcopo præsbyter factus, monasterium condidit religiosorum hominum quos pia doctrina, & præceptis apostolicis instituebat. Et cum per id tempus Manichæorum hæresis, in qua ipse fuerat multum inualuisset, acerrimè in eam cum Fortunato hæresiarcha complures dies disputauit, eundemque conuicit. Quibus rebus ductus Valerius episcopus, Augustinum in societatem sui episcopatum asciuit. Qua cura suscepta, Augustinus tanto studio cuiusque generis hæreticos insectatus est, vt partim sermone, partim libris editis, totam Africam à Manichæorum, Donatistarum, Pelagianorumque erroribus expurgauerit. Scripsit libros innumerabiles, ad religionem & sacrarum scripturarum expositionem pertinentes: tanta doctrina, & pietate, vt nullus neque Græcorum, neque Latinorum Christianam philosophiam, magis illustrauerit. In quo studio cum annum ageret ætatis septuagesimum sextum, à vita migrauit quinto Kalendas Septembris anno Christi nati

quadringenteßimo trigeßimoq; Hipponi, Vandalis eam vrbem obsidentibus.

SANCTVS HIERONYMVS
Præsbyter. 627.

Hieronymus Constantino Imperatore anno ab orbe redempto 331. in oppido Stridone (quod est in Pannoniæ, Dalmatiæq; confinio) Christianis parentibus ortus, puer admodum Romam missus est liberalibus studijs erudiẽdus. Vbi Donato in grãmaticis præceptore, & (vt quidam volũt) Victorino in Rhethoricis vsus, Græcas ac Latinas literas felicißimè didicit. Cum autem ætate processisset, Aristotelicã, Platonicã, Stoicã ac cæterorum omnium philosophiã attigit. Galliã deinde discendi gratia perlustrauit, vnde Romam reuersus est, atq; inde in Syriam profectus. Qua itidẽ magna ex parte discendi studio peragrata, inuastam eremũ, quæ Syros ab Agarenis disterminat, seceßit: vbi quatuor annos ab hominum frequentia semotus, cum solo Deo librisq; suis cõmertium habens adolescentiæ lapsus lachrymarũ imbre diluebat. Et contractas per ætatis incuriam sordes laborũ asperitate detergebat. Inedia deniq; ac vigilijs, & incredibili austeritate, rebellantẽ carnẽ, & subinde repullulantem ætatis lasciuiã coercens corpus spiritui seruire docebat. Visebatur tamẽ in ea solitudine nõnunquã ab amicis, & vicinos

vicinos monachos ipse inuisebat. Hebraici sermonis difficultatē, in defesso labore peruicit cuius non solum intelligentiam, sed & peculiarē sonum, ac vernaculum stridorem est assequutus vsus ad eam rē doctissimis Hebræorum quos ingenti mercede conducebat, marsupiū exhauriens, vt pectus eruditione locupletaret. Nec his contentus, Chaldaicā item linguā est aggressus, quam tamē hactenus modò sequutus est, vt intelligere posset verius, quàm sonare. Gregoriū Nazianzenū præceptorē suum ipse appellat, & hoc interpretante, se sacras didicisse literas testatur. Cum igitur ingenti iam doctrina, & sanctitate clarus haberetur, Romam reuocatus præsbyter factus est, Vbi cum probatissimæ vitæ exemplo mores hominum castigaret, in primisq; clericorum crimina constanter argueret, non ferens ipsorum inuidiam ex vrbe iterum profectus, Syriam repetijt, & Bethleē iuxta præsepe, quod infantem Christum exceperat venturæ senectuti sedem delegit. Vbi cum pijs doctisq; viris in monasterio quod Paula matrona sancta condiderat, sanctissimam vitam multis egit annis. Libros complures scripsit. Vetus testamentum ad veritatem Hebraicam transtulit. Nouum autem reddidit Græcæ fidei. Multa præterea Græcorum opera Latinitate donauit. Tandem vitæ cursu sanctitate peracto, multis miraculis clarus in eodem oppido Bethleem migrauit ad Dominum pridie Kalendas

lendas Octobris: anno Christi nati. 422. suæ verò ætatis nonagesimo primo.

SANCTVS BERNARDVS Abbas. 617.

BErnardus Fontanis (quod castellum est in Burgundia) honestis parentibus natus, tempore Eugenij papæ tertij tam castè & sanctè pueritiam adolescentiamque traduxit, vt sæpe à mulieribus propter egregiam eius pulchritudinem solicitatus, nunquam peccato & carni acquieuerit. Quin vt has tentationes effugeret, viginti duos annos natus Cisterciensis ordinis monachus factus, vigilijs & orationibus mirificè deditus, in nimia paupertate vitam sanctißimè perduxit. Ab omni ambitione tam alienus, vt Ianuensem & Mediolanensem episcopatus sibi oblatos constantißimè recusauerit, tanto se munere indignum esse professus. Hic multa opera egregia composuit, doctrina præditus infusa magis diuinitus quam humanitus parta. Tandem anno suæ ætatis sexagesimo tertio, graui morbo correptus, monachis aßistentibus charitatem, humilitatem, ac patientiam iure testamenti relinquens multis miraculis clarus, à vita migrauit decimo tertio Kalendas Septembris.

SEPTEM FRATRES Martyres. 604.

CRescente rabie persecutionis in Christianos, septem fratres Romæ sub Antonino Pio martyrio coronati sunt, cum enim delatum fuisset ad Cæsarem ab his deos blasphemari Christi fidem palam confitentibus. Datum est negotio Publio præfecto, vt eorum causam iudicaret. Qui primò blandis verbis, deinde terroribus, ac minis instat: Vt abnegato Christo, dijs sacrificarent. Felicitas autem eorum mater constantia plusquam virili, si Christum (inquit) ô iudex nosses, eiúsque magnitudinem intelligeres, ac diuinitatem, desisteres haud dubiè pios homines à religione ipsius oratione impia subducere. Qui enim Christianis maledicit, Deo maledicit in cordibus eorum habitanti. Et ad filios conuersa ipsos vt neque cruciatus perhorrescant, neque mortem propter fidem in Christum recusent adhortatur. Igitur iratus iudex, ad filiosque conuersus cùm videret eos in fide immobiles permanere, nec promissis, nec minus à sententia reuocari in carcerem eos trudi, & Cæsari rem ordine exponit. Ille verò iubet omnes morti tradi. Primus igitur eorum Ianuarius, plumbatis cæsus expirauit. Felix deinde, & Philippus fustibus necatur. Syluanus præcipitio. Alexander cum alij duobus capite truncatur. 6. Idus Iulij. Mater item quarto

post mense gladio percussa, martyrij palmam adepta est, Quã Gregorius octies martyrẽ appellat. Passa est enim septies in septem filijs, & demum in corpore proprio.

SANCTVS NICOLAVS Episcopus. 641.

NIcolaus illustri loco Pataræ natus (quod oppidum est in Lycia) orbatus in adolescentia vtroq; parente, omnes suas facultates pauperibus distribuit. Cuius illud, persanctè & benignè factum in primis memoratur: quòd cum quidã eius ciuis ex diuite pauperrimus factus tres filias iam viro maturas non valens præ inopia matrimonio collocare statuisset prostituere, Nicolaus re cognita, quadam nocte per fenestram tantũ pecuniarum clam proiecit in domum illius, quantũ doti vnius filiarum abundè sufficeret. Quod cum iterũ, & tertio fecisset, tres honestissimæ virgines, dotibus aceptis, honestis viris in matrimonium datæ sunt. His & talibus virtutum officijs, cum magna suæ sanctitatis præbuisset documenta, Myrã oppidum eiusdem prouinciæ à Deo videlicet admonitus contendit, eo potissimum tempore, quo eius episcopus obierat. Vbi cum prouinciales episcopi de eligendo episcopo consultarent, diuinitus admoniti sunt, vt eum eligerent, qui postridie mane Nicolaus nomine primus ecclesiam ingrederetur. Quod cum accidisset Nicolao, comprehensus ab obseruan

ab obseruantibus magno cunctorum consensu episcopus [illegible]atur. Quod munus tàm religiosè, tàm sanctè, prudenterq; gessit, vt omnis virtutis, ac pietatis clarissimũ fuerit exemplum, maximumq; sui desiderium vniuersæ Lyciæ moriens ætate senili, octauo Idus Decembris reliquerit. Vbi multis etiam miraculis claruisse memoratur.

SANCTVS IGNATIVS

Episcopus & martyr. 577.

IGnatius Antiochiæ post Petrum tertius episcopatum sortitus, Traiani tempore accusatus quod Christianus esset, ad bestias damnatur, Romã mittendus. Quò cum à Syria vinctus deportaretur, omnes Asiæ ciuitates, ad quas apulisset, euangelicis cohortationibus edocebat, remotiores etiam epistolis erudiens. In quarum vna, quam Smyrnæ, dum apud Polycarpum diuersaretur, ad Romanos scripsit: inter cætera hæc de sua dãnatione refert: O salutares bestias, quæ præparãtur mihi. Quãdo venient? quando emittentur? quãdo eas frui licebit carnibus meis? quas & ego opto acriores parari, ne fortè (vt in nonnullis fecerunt) timeant contingere corpus meum. Nunc incipio discipulus esse Christi. Ignes, cruces, bestiæ, discerptiones membrorum, ac totius corporis pœnæ, & omnia in me vnum supplicia diaboli arte quæsita cumulentur, dummodo Iesum Christum merear adipisci. Romam igitur per-

ductus, & bestijs expositus, cùm iam à Leonibus discerperetur, ardore martyrij moriens in hæc verba prorupit. Frumentum ego sum Dei: Bestiarum dentibus molor & subigor, vt panis mundus efficiar Christo. Passus est autem Kalendis Februarij, anno vndecimo Traiani.

SANCTVS THOMAS de Aquino. 583.

THomas, vir doctrina & sanctitate clarus, Aquini natus loco illustri, ex comitum familia, patria vasta ta à Conrado Imperatore, relictus est à profugis pa rentibus in Cœnobio Casiensi, monachis commendatus. Vbi aliquandiu literis studuit, ac religioni. Deinde mona chus prædicatorum ordinis factus, Alberto Magno præ ceptori operam dedit in conuentu Coloniensi. Eoq; proces sit eruditionis indefessa cura, & ingenij magnitudine, vt facilè principatum obtinuerit in Gymnasio Parisiẽsi. Vbi philosophiam, theologiamq; docuit, cum maxima sua lau de. Tot libros de philosophia ac theologia doctissimè conscripsit, vt longum sit enumerare. Quorum summã theologicam, quatuor libris adhibita etiam quadam lima, senex complexus est. Romam verò accersitus ab Vrbano Papa, spretis dignitatibus, quæ vltro ipsi à Pontifice offe rebantur, nulli rei præter quam lectioni & scriptioni va

cabat, qui etiam viuens miraculis claruit. Sed iussus à Pontifice Gregorio decimo Lugdunū ad concilium, quod ibi cogebatur contendere: dum profectionē pararet, febri correptus ad monasteriū Fossam Nouā appellatū, emigrauit ad Dominū anno Chrsti nati. 1274. Nonis Martij suæ verò ætatis quinquagesimo. Quem post modun Ioannes papa. 22. Sanctorū Confessorū numero aggregauit.

SANCTVS PETRVS
ordinis Prædicatorum. 588.

PEtrus martyr, patria Veronensis, ordinis Prædicatorum Doctor eximius, & catholicæ fidei acerrimus defensor, tanquam rosa de spinis ortus est parētibus hæreticis, hæreticorum mirabilis insectator. Itaq; & in adolescētia sua mundum, parentesq; relinquēs, ordinem prædicatorum ingressus est, in quo triginta annis laudabilem vitam perduxit. Cùm igitur à Cumis profectus Mediolanum contenderet, missus à Pontifice contra Manichæos anno Christi. 1252. Tertio Kalendas Maij ab hæreticis interceptus, & occisus, martyrij coronā adeptus est. Quo multa post mortem edente miracula, plurimi hæreticorum ad gremium ecclesiæ rediēre. Quamobrem ab Innocentio Papa quarto Catalogo sanctorum martyrum consecuto anno ascriptus est.*

SANCTVS BENEDICTVS Abbas. 584.

BEnedictus, ex Nursia ciuitate claris parentibus ortus, & Romae liberalibus disciplinis cruditus, ab ipsa infantia Christum egregia pietate coluit & miraculis claruit. Quod vt faceret expeditiùs, in solitudinē, & specum quādam profundam, ad locum qui dicitur Sublacus, secessit. Vbi triennio latuit cunctis hominibus incognitus, praeter Romanū monachūm, qui ei necessaria sub ministrabat. In qua solitudine, cum die quodam diabolica tentatione ardore libidinis vreretur, se in spinis, & vepribus nudum volutauit, donec cruentus, & laceratus tentationem superaret. Deinde vocatus à quibusdā monachis, vt ipsorum monasterio praeesset, quidam ipsorum dissoluti, cùm paulò seueriùs ab eo tractarentur, ipsum venenato vino necare constituerunt. Quod cū ei in poculo vitreo porrigerēt, ille rē diuinitus agnoscens, solo signo crucis manu facto, vas intactū mirabiliter confregit. Et dimisso monasterio, ad solitudinē remeauit. Quo cū multi discipuli conuenissent, duodecim monasteria construxit, quae optimis institutis exemplo sanctitatis, multis etiam sequentibus signis & miraculis fundauit, monachorumq; regulam prudentissimè ac luculenter scripsit. Obijt autem diem suum, quem multò ante praecognouit, 12. Kalendas Aprilis.

BEATUS ALFONSUS Archiepiscopus. 574.

Alfonsus, qui & Illefonsus ab alijs dicitur, nobili genere Toleti natus, liberalium disciplinarum, sacrarumq; literarum studio deditus, Eugenij Toletani Isidoriq; Hispalensis præsulum, sanctorum, doctissimorumq; virorum monitis atq; præceptis, morum sanctitatem egregiam, & singularem cum pietate doctrinam est adeptus. Itaq; primum factus monachus in Agaliēsi monasterio, breui propter virtutum præstantiam Abbas est à monachis electus. Deinde mortuo Eugenio, cleri, populiq; Toletani magno consensu, sufficitur in episcopatu. Quod munus mira prudentia, & sanctitate administrauit. Hæreticos quosdam qui in Hispania hæresim Heluidianam tollentem perpetuā Mariæ Dei genitricis virginitatē, disseminabāt, doctissimè cōfutauit, ab Hispaniaq; depulit. Quā disputationē explicauit libro quē inscripsit, De Mariæ virginitate, rē miraculo cōfirmante. Cū enim Alfonsus ad preces matutinas in ecclesiā nocte descēderet, comites eius in ecclesiæ limine fulgore quodā repentino deterriti, retrocesserunt. Ille verò intrepidus ad aram progressus, virginē ipsam vidit, & adorauit, ab eademq; vestem, qua in sacrificijs vteretur, accepit. Obijt autem anno sui Episcopatus sanctissimè gesti circiter decimo, & sepultus fuit in Basilica Leocadiæ.

SANCTVS PAVLVS
Primus eremita. 576.

PAulus, à quo primùm eremus habitari cœpta est, ex Thebaide Aegypti vrbe oriundus, literis Græcis & Aegyptijs apprimè eruditus, parentibus amißis cùm esset annorum.16. Decio Imperatore in Christianos sæuiente, in solitudinem secesßit. Vbi (autore Hieronymo, qui vitam eius conscripsit) ad saxei montis radices speluncam, quam vetus palma, & fons limpidißimus exornabat, ad vitam peragendam elegit, palma eadem obsonium & indumentum suggerente. Cum autem centum tredecim annorum esset, à beato Antonio nonagenario in illa solitudine inuisitur. Quibus inter se iucundißimè colloquentibus, coruus panem integrum ante ipsos deposuit. Tunc Paulus, Sexaginta (inquit) anni sunt, quibus dimidiatum semper panem accipio, nunc ad aduentum tuum militibus suis Christus duplicauit annonam. Tunc ad marginem nitidißimi fontis considentes facta oratione, pane & aqua refecti, noctem peruigiles traduxerũt. Postridie Antonius, cum Pauli mortem instare ipso prædicente cognouisset, lachrymans ad monasterium suum reuertitur, relaturus pallium, quod ipsi dederat Athanasius ad Pauli corpus inuoluendum, vt ab ipso fuerat rogatus. Rediens autem vidit inter Angelorum cateruas eius

eius animam niueo candore fulgẽtem in ſublime conſcen dere, & ſtatim cũ gemitu & lachrymis exclamat: Cur me Paule deſeris? Cur inſalutatus abis? Et accurrens in ſpeluncam cadauer inuenit genibus complicatis, erecta ceruice, extenſis in altum manibus oranti ſimile: quod cùm mœſtiſsimus obuoluiſſet pallio, nec quo terram foderet haberet, ecce duo Leones ex interiori parte ſolitudinis venientes, vnius hominis capacem locum effodêre. Vbi humano corpore, ac tumulo compoſito, tunicam Pauli ex palmarum folijs contextam ſecum deferens Antonius ad monaſterium ſuum reuerſus eſt.

SANCTVS ANTONIVS *Abbas.* 571.

ANtonius, in Aegypto nobili genere natus, Conſtantini magni tempore, cùm intrans eccleſiam (vt ſolebat) audiſſet illud Euangelij, Si vis perfectus eſſe, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Velut ea ſibi tunc peculiariter dicta interpretatus, omnibus ſuis poſ ſeſsionibus diſtractis pretiũ diſtribuit pauperibus. Ipſeq́; in vaſtam Aegypti ſolitudinem receſsit. Vbi quamplurimos annos incredibili parſimonia & ſanctitate vitã geſſit vix humanam: ſæpè à Dæmonibus ipſi ſanctimoniam inuidentibus varijs imaginibus infeſtatus: quos ipſe ope diuina fretus tam conſtanter ſpernebat, vt conuitijs*

etiam, & maledictis persequeretur, exprobrans illis, imbecillitatem in eos, quos diuina gratia non destituisset. Itaq; tantò iam terrori dæmonibus erat sæpe à se deuictis, vt multi per Aegyptum ab illis agitati, nomine Antonij super ipsos inuocato, liberarentur. Huic Constantinus Imperator se, & filios per literas commendauit, vt pro eis Domino supplicaret. Ita miraculis clarus annum agens vltra centesimum, à vita migrauit, decimo sexto Kalendas Februarij.

SANCTVS BERNARDINVS *Confessor.* 593.

Bernardinus natione Italus, Senis in Etruria nobilibus parentibus & diuitibus ortus, tam venerabilis erat, à puero innata quadam honestate, & vitiorum odio, vt adolescentibus eius æqualibus si fortè in eos lasciuum aliquem sermonem conferentes incidisset, sola præsentia silentiū imponeret, his verbis inter se cōmouentibus, Bernardinus adest. Tanta erat huius in pauperes Christi benignitas, vt sæpe illis prandium sibi paratum distribuerit. Cùm autem magna pestis quæ totam Italiam inuasit, Senis vehementissimè sæuiret, & relicto Xenodochio illo celebri à cunctis ministris ægrotantes miserabiliter conflictarentur, Bernardinus ægrotorum curam

in flore

in flore iuuentutis cum omnium admiratione simul & miseratione propter ingens periculum suscepit. Deinde omni substantia pauperibus distributa, beati Francisci religionem suscepit, & totam fermè Italiam, prædicans Euangelium Christi lustrauit, multaq; in nomine Iesu signa & miracula fecit. Tres episcopatus sibi oblatos recusauit. Tandem vita per omnem ætatem sanctissimè gesta migrauit ad Dominum in vrbe Aquila, vbi sepultus est honorificè. Postea verò à Nicolao quinto in Catalogo sanctorum adscriptus est. 13. Kalendas Iunij.

SANCTVS ISIDORVS

Episcopus. 585.

ISidorus, natione Hispanus, ex noua Carthagine cui pater ipsius Seuerianus dominabatur, à sanctis viris Leandro Archiepiscopo Hispalensi, & Fulgentio Episcopo Astigitano fratribus suis, sanctè & liberaliter in studio literarum educatus est, & ingentem doctrinam Latinè, Græcè, atq; Hebraicè cum magna nominis claritate consequutus. Hic adolescens, adhuc hæresim Arrianam quæ gentē Gotthorum Hispaniæ latissimè dominantē penitus iam pridē inuaserat, tam constanter palàm arguebat, vt propè fuerit, vt ab Arrianis necaretur. Sed cohibitus à Leandro hunc sibi successorem fore præsagiente,

& vt se commodiori tempori reseruaret admonitus, indignationem temperauit. Igitur Leandro vita functo, Isidorus magnō regis & populi consensu in Hispalensi Archiepiscopatu suscipitur. Quam electionem sanctus Gregorius Papa confirmauit, eique pallium misit in Hispaniam. Fuit autem Isidori tanta doctrinæ ac sanctitatis opinio, vt coacto concilio generali, vltro fuerit à Pontifice maximo vocatus: vbi mirum est, quantum pōderis & autoritatis habuerit in singulis rebus Isidori sententia apud Pontificem, & omnes prælatos. Reuersus autem in Hispaniam, cum suam mortem & Hispaniæ vastationem à Saracenis publicè prædixisset, migrauit è vita, pridie Nonas Aprilis, Anno Christi nati sexcentesimo vigesimo secundo, sepultusq́; fuit Hispali. Vnde postea trãslatus est in vrbem Legionem à Fernando rege Legionensi, qui hoc ab Eneto Saraceno Hispali regnante magnis precibus & premijs impetrauit. Cuius nomine templum ædificatum est Legione, vbi sepultus miraculis clarus colitur magna populi religione.

SANCTA CATHARINA

Virgo & martyr. 639.

CAtharina virgo Alexandrina, claris natalibus orta, liberalibus disciplinis ab ineunte ætate, & sanctis

ctis moribus instituta, in eam sanctitatis & doctrinæ magnitudinem euasit, ut annos nata decem & octo, doctissimos etiam viros, & grauissimos superaret: tanto studio flagrans Christianæ pietatis, ut cùm Maxentij sæuitia multos Christianorum ad supplicia, & necem abstrahi animaduerteret, non dubitauerit ipsum adire, eidemq; immanitatem impietatemq; grauissimis & doctissimis verbis improperare. Cuius sapientiam & constantiam demiratus Maxentius asseruari eam iubet, & ex varijs regionibus viros doctissimos conuocari, magno præmio proposito si quis Catharinam cõuicisset, & religione Christianorum auertisset. Quod longè secus euenit. Habita enim lõnga cum quinquaginta, qui conuenerant, doctissimis Philosophis disputatione: omnes superatos ad Christi fidem conuertit: & sic in fide confirmauit, ut pro ea mori non dubitauerint. Tunc Maxentius ad blanditias conuersus, magnis pollicitationibus Catharinam aggreditur. Quas cum virgo repudiasset, plumbatis scuticis crudelissimè cæsa, in carcerem obscurissimum detruditur, & vndecim diebus continuis fame & siti cruciata, ad gladiorum rotam extrahitur excarnificanda. Rota autem continuò ad ipsius preces confracta, & comminuta est. Quo miraculo multi sunt ad Christi fidem conuersi. Sed cùm hæc omnia supplicia, magno animo diuina ope superasset, iubente Maxentio, cuius erat obstinatus animus

mus, capite plectitur, ad sextum Kalendas Decembris. Eius autem corpus in Sina monte Arabiæ ministerio Angelorum conditum est.

LAVS DEO.

HISPALI,
Excudebat Alphonsus
Escribanus.

ANNO SALVTIS HVMANAE. M. D. LXXVI.

LA LICENCIA.

YO el Prouisor de Seuilla por la presente doy licencia a vos Alonso Escriuano Impressor, vezino desta ciudad, para que podays imprimir & imprimays esta obra de los Disticos de Caton, con las Apotemas y vidas de sanctos en el dicho Compendio contenidas. Por quanto fue vista y examinada por el señor Doctor Millan. Que es fecha en Seuilla en los palacios arçobispales della, a nueue dias de Septiembre de mil y quinientos y sessenta y siete años.

El Doctor
Ceuadilla.

Por mandado del señor Prouisor

Francisco Aragones.
Notario.

NON SI TE RVPERIS